

**РЕГИСТЕР НА ИСПУШТАЊЕ И ПРЕНЕСУВАЊЕ НА
ЗАГАДУВАЧКИ МАТЕРИИ**
Алатка за политика за заштита на животната средина и одржлив развој

ПРИРАЧНИК СО УПАТСТВА ЗА ВЛАДИТЕ

ПРЕДГОВОР

РЕГИСТЕР НА ИСПУШТАЊЕ И ПРЕНЕСУВАЊЕ НА ЗАГАДУВАЧКИ МАТЕРИИ

АЛАТКА ЗА ПОЛИТИКА ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ

ОПИС, ОПШТИ ПРИНЦИПИ И ЦЕЛ НА ОВОЈ ПРИРАЧНИК

Политиката за животна средина треба да има за цел да ги заштити луѓето и/или животната средина од ризиците и да ги заштити природните ресурси и енергијата. Ова треба да се реализира на економичен и ефективен начин и да обезбеди можност за сите засегнати и заинтересирани страни да учествуваат во изборот на политичките опции. Кога ќе се избере патот, оние што се должни да одговорат на барањата на политиката треба да имаат што е можно поголема флексибилност во остварувањето на истите. Спречувањето на потенцијално штетното испуштање и/или пренесување во медиумите на животната средина може да биде од полза за сите страни. Јавноста е во добивка преку постигнување на заштита на животната средина, додека индустријата може да оствари добивки од поефикасното искористување на ресурсите.

Денес, владите од целиот свет настојуваат да постигнат одржлив развој - економски и општествен напредок со истовремена заштита на животната средина. Од суштинско значење за оваа цел е намалувањето на испуштените/пренесените загадувачки материи, како и потрошувачката на природните ресурси и на енергијата по единица на производ. Со цел правилно да ги постават и да ги спроведуваат политиките за заштита на животната средина во 21-от век, владите мора да ја познаваат сегашната состојба на нивните животни средини и треба да имаат доследни и валидни средства за мерење на промените во состојбата на животната средина.

За да го постигнат ова, многу влади собираат податоци за различни испуштени загадувачки материи во медиумите како што се почвата, воздухот и водата и пренесувањето на материите заради пречистување или одлагање. Ваквите податоци често ги собираат повеќе агенции, со посебни програми и проекти за користење на податоците. Овие агенции понекогаш собираат слични информации, кои што би можеле да се собираат на поефикасен начин во една форма за доставување. Двојни барања за доставување на информации, на пример за локални и национални цели, не се непознати. Често постои мала координација помеѓу собирачите на податоци кога се прават посебни предлози за политиката. Понатаму, може да постои ниско ниво на пристап до информациите од страна на јавноста или воопшто да не постои таков пристап.

Една ефикасна политика за заштита на животната средина бара доволно познавање на загадувачките материи. Парцијалните информации ги чини

владите недоволно подготвени за воспоставување на јасни и компетентни програми. Типовите на податоците што се потребни за поцелосно разбирање на влијанијата од испуштените и пренесените загадувачки материи ги вклучуваат идентитот на загадувачките материи, испуштените и/или пренесените количества, потенцијалните ризици и изворите на овие материи - особено точните локации на овие извори. Владите исто така мора да согледаат на кој начин овие фактори можат да варираат низ времето, наметнувајќи задолжително периодично, можеби годишно доставување на информациите.

Денес државите внесуваат дополнителна компонента во политиките за заштита на животната средина преку вклучување на јавноста во дискусиите. Овој пристап потврдува дека јавноста треба да биде информирана за испуштањето и пренесувањето на загадувачките материи. Ставот дека јавноста има право да ги знае информациите за животната средина е во согласност со Агенда 21, принцип 10 кој што наведува дека “секој поединец мора да има соодветен пристап до информациите за животната средина кои што ги поседуваат државните органи и можност да учествува во процесите на одлучување и земјите се должни да ја поттикнуваат свеста на јавноста и учеството на јавноста преку обезбедување на широк пристап до информациите”.

Поглавјето 19 на Агенда 21 зборува за пристапот што би можеле да го усвојат владите за собирање на доволно информации за различните медиуми на животната средина и да обезбедат пристап до информациите за јавноста. Владите, во соработка со индустријата и со јавноста, треба да ги реализираат и да ги унапредуваат базите на податоци за хемикалиите, вклучувајќи ги катастроите на емисии. Поглавјето 19 понатаму истакнува дека најшироката можна свесност за ризиците од хемикалиите претставува предуслов за хемиската безбедност. Принципот според кој што заедницата и работниците имаат право да ги знаат овие ризици треба да се прифати, но да се врамнотежи со правото на индустријата да ги заштити доверливите деловни информации. Како што подвлекува Агенда 21, индустријата треба да обезбедува податоци за материите што ги произведува, посебно за оценување на потенцијалните ризици за здравјето на луѓето и за животната средина. Овие податоци треба да им бидат достапни на националните власти, на меѓународните тела и на другите заинтересирани страни вклучени во оценувањето на опасноста и на ризикот и да бидат достапни за јавноста до најголем можен степен, земајќи ги предвид легитимните барања за доверливост.

Комбинацијата на потребата да се знае за испуштањето и/или пренесувањето на загадувачките материи со правото на јавноста да знае за можните ризици од нив ги натера неколку земји да развијат и да реализираат регистри на испуштени и пренесувани загадувачки материи (PRTR). Системот PRTR бара изготвување на база на податоци за испуштањето и/или пренесувањето на група на материи кои што се од интерес и обезбедување на пристап на јавноста до оваа база на податоци. Вообичаено, капацитетите што испуштаат

и/или пренесуваат една или повеќе од материите се задолжуваат да известуваат периодично за тоа што се испушта, колку и во кои медиуми на животната средина. Во некои верзии на PRTR, испуштањата од дифузни извори, како што се транспортот и земјоделството, се проценуваат со користење на статистички методи; резултатите од овие проценки се исто така достапни за јавноста.

PRTR претставува средство за добивање на редовни, периодични информации за испуштањата и/или пренесувањата на материите и за обезбедување на пристап до овие информации за сите кои што се заинтересирани и/или засегнати од нив. Како таков, PRTR е алатка за промовирање на ефикасни и ефективни политики за зачувување и заштита на животната средина и за промовирање на одржливиот развој. PRTR може да биде мошне ефективен во идентификувањето на области на политиката и во утврдувањето на приоритетите за намалување на ризиците, доколку се испланира и реализира на правилен начин.

Неколку основни принципи го поткрепуваат воспоставувањето на ефективен PRTR систем. Кога овие принципи се земаат предвид на соодветен начин, најголема е веројатноста дека ќе се остварат целосните капацитети на PRTR, односно позитивните добивки за животната средина се реализираат по реално достапни трошоци кои што се праведно распределени. Основните принципи на воспоставувањето на PRTR систем вклучуваат:

- PRTR системите треба да обезбедат податоци кои ќе помогнат да се изврши идентификација и оценување на можните ризици за луѓето и за животната средина преку наведување на изворите и количествата на потенцијално штетното испуштање и пренесување на загадувачките материји во сите медиуми на животната средина.
- Податоците од PRTR треба да се користат за промовирање на спречувањето на загадувањето на изворот, пр: преку поттикнување на примената на почисти технологии.
- Националните влади треба да ги користат податоците од PRTR за оценување на резултатите од политиките за заштита на животната средина и за проценување на степенот до кој националните цели на заштитата на животната средина се или можат да бидат постигнати.
- При планирањето на PRTR системот или при модификувањето на постоечки системи, владите треба да се консултираат со засегнатите и заинтересираните страни со цел да развијат група на цели за системот и да ги идентификуваат потенцијалните добивки и да ги проценат трошоците на доставувачите на извештаите, на владата и на општеството во целина.
- PRTR системот треба да опфати соодветен број на материји кои што можат да бидат потенцијално штетни за луѓето и/или за животната средина во кој што тие се ослободуваат или се пренесуваат.

- PRTR системот треба да ги вклучи јавноста и приватните сектори во согласност со условите: PRTR треба да ги вклучи оние капацитети или активности кои што би можеле да испуштаат и/или пренесуваат материи кои што се предмет на интерес, а доколку е соодветно и дифузните извори.
- Со цел да се избегне двојно известување, PRTR системите треба да бидат интегрирани до највисок можен степен со постоечките извори на информации, како што се лиценци или дозволи за работа.
- Треба да се земат предвид доброволни и задолжителни механизми за обезбедување на влезни информации за PRTR со цел на најдобар можен начин да се постигнат националните цели на системот.
- Треба да се земе предвид сеопфатноста на PRTR во насока на обезбедување на помош за постигнување на целите на политиката за заштита на животната средина, пр: дали да се вклучат испуштањата од дифузните извори треба да се утврди според националните услови и потребата за такви податоци.
- Резултатите од PRTR треба да бидат навремено и редовно достапни до сите засегнати и заинтересирани страни.
- Секој PRTR систем треба да биде оценет и да биде флексибилен во поглед на измени од страна на владите во согласност со ваквите оценки или со променетите потреби на засегнатите и заинтересираните страни.
- Оспособеноста на системот за обработка на податоците и за управување со истите треба да овозможува верификација на влезните и излезните податоци и да биде во состојба да ја идентификува географската распределба на испуштањата и пренесувањата.
- PRTR системите треба да овозможуваат, во што е можно поголема мерка, споредување на информациите и соработка со други национални PRTR системи на податоци и можна хармонизација со слични меѓународни бази на податоци.
- Засегнатите и заинтересираните страни треба да постигнат согласност во однос на механизмот за почитување на пропишаното со цел на најдобар начин да се постигнат целите.
- Целокупниот процес на воспоставување на PRTR системот, неговото спроведување и функционирање, треба да биде транспарентен и објективен.

Целта на Прирачникот е да се обезбедат информации наменети главно за националните влади кои што планираат да воведат PRTR систем. Прирачникот нема амбиција да пропише конкретен тек на дејствување; наместо тоа, тој нуди група на опции за начинот на кој што можат да се имплементираат различни принципи што го поткрепуваат ефективниот PRTR систем. Условите во секоја земја ќе ги диктираат прецизните поединости на развојот на националниот PRTR систем во пракса. Овој Прирачник има за цел

да обезбеди цврсти темели засновани на основните принципи за тоа дали пристапот на PRTR се смета за најкорисен од страна на националната влада.

Прирачникот е организиран во пет главни теми, вклучувајќи:

- Главни прашања во одлучувањето во однос на тоа дали да се воспостави PRTR;
- Формулирање на општи и посебни цели и листа на материи за PRTR;
- Прашања поврзани со обработката на податоците и управувањето со истите;
- Обезбедување на достапност на резултатите од PRTR за јавноста; и
- Реализација на целосен PRTR систем.

Во рамките на овие упатства се обезбедени клучните аспекти кои што опфаќаат прашања за тоа дали PRTR може да биде задолжителен, доброволен или некаква комбинација од двете, доверливоста на податоците, праговите, меѓународните прашања и од каде да се добие помош и информации за PRTR. Исто така, детално се разработени потенцијалните добивки и трошоци поврзани со еден PRTR систем. Како и при секоја активност, добивките од имплементацијата на PRTR во конкретна земја треба да ги надминат трошоците или да се избере друга алатка за политиката за животната средина. Информациите во овој Прирачник беа обезбедени од мноштво засегнати и заинтересирани страни, пр: приватниот сектор, органи на управа на различни нивоа, граѓански групи, правни експерти, меѓународни организации и тела и трговски асоцијации. Тој има за цел да им помогне на владите кои што ќе го изберат PRTR како опција да потврдат дека добивките навистина ги надминуваат трошоците и дека нивниот PRTR систем на најдобар начин ги постигнува целите и приоритетите поставени за PRTR и помага во постигнувањето на целите на политиката за животна средина.

ВОВЕД

Како последователна активност по Конференцијата на Обединетите нации за животна средина и развој (UNCED), OECD доби барање од своите членки и од Обединетите нации да подготви прирачник со уптства за националните влади кои што размислуваат за воспоставување на Регистер на испуштени и пренесувани загадувачки материи (PRTR). PRTR обезбедува навремени, редовни периодични, јавно достапни податоци за количествата на испуштањето и/или пренесувањето на група на потенцијално штетни материи, потеклото на таквите испуштања и пренесувања и нивната географска распределба. Многу земји на OECD имплементираа или имаат намера да имплементираат PRTR, меѓу кои се Австралија, Канада, Чешката Република, Мексико, Холандија, Норвешка, Обединетото Кралство и Соединетите Американски Држави. Европската унија има намера да воспостави PRTR во блиска иднина. Покрај тоа, неколку други земји ја испитуваат можноста за започнување на програма за PRTR, меѓу кои се Египет, Јужна Африка и Унгарија.

Активностите на OECD започнаа во 1993 година, кога Групата за спречување и контрола на загадувањето, составена од претставници на Државите членки на OECD, одлучи да ги предводи активностите насочени кон забрзување на спречувањето и намалувањето на загадувањето преку испитување на подобри механизми за собирање и објавување на податоци за испуштањата и пренесувањата на загадувачките материи.

Групата за спречување и контрола на загадувањето исто така одлучи OECD да ја реализира оваа задача во контекстот на имплементацијата на Поглавје 19 од Агенда 21 на UNCED со учество на повеќе организации. Во ваквите организации спаѓаат: Светската здравствена организација, Програмата на ОН за животна средина - Меѓународен регистер на потенцијално токсични хемикалии, Институтот на ОН за обука и истражување и Меѓународната програма за хемиска безбедност. Групата одлучи дека во процесот на изготвување на Прирачникот со уптства треба да бидат целосно вклучени сите страни кои што би можеле да бидат засегнати од и заинтересирани за PRTR, како што се органи на управа на сите нивоа, интересите на приватниот сектор, граѓанските групи, меѓународните тела, претставниците на држави кои што не се членки на OECD, итн.

Според тоа, елементите на овој Прирачник со упатства беа развиени со помош на процес кој настојуваше да добие широка согласност помеѓу страните кои што се засегнати од и заинтересирани за активностите поврзани со PRTR. Овој процес се состоеше од серија од пет семинара организирани од OECD (домаќини беа Европската комисија, Канада, Швајцарија, Обединетото Кралство и Холандија) во период од две години. Програмите на секој од семинарите имаа за цел темелно разгледување на еден од основните темели на PRTR, вклучувајќи:

- Главни прашања во одлучувањето во однос на тоа дали да се воспостави PRTR;
- Формулирање на општи и посебни цели и листа на материи за PRTR;
- Прашања поврзани со обработката на податоците и управувањето со истите;
- Обезбедување на достапност на резултатите од PRTR за јавноста; и
- Реализација на целосен PRTR систем.

Форматот на семинарот вклучуваше составување на листа на експерти претставници на засегнати и заинтересирани страни како што се национални влади, локални или регионални влади, различни интереси на приватниот сектор (хемикалии, челик, електрични, нафтени и електронски производи, итн.), граѓански групи, меѓународни организации и тела и претставници на држави кои не се членки на OECD. На состаноците се разгледуваа поединостите на секоја од главните теми со широк спектар на мислења, по што следеа прашања и коментари од учесниците. На секој од семинарите учествуваа по околу сто учесници. Многумина од нив поднесоа куси реферати на предметната тема; истите беа циркуларно доставени и се покажаа како вонредно корисни во процесот на изготвување на овој Прирачник.

На секој семинар, по дводневни интензивни дискусии, беше организирана мала група за изготвување на нацрт составена од секоја засегната и заинтересирана страна со претседавач од OECD. Групата за подготвување на нацрт доби задача да подготви детален преглед на главните резултати од дискусијата. Целта на оваа активност беше да се обезбеди за Секретаријатот на OECD цврста основа за изготвување на Поглавјето на Прирачникот засновано на резултатите од семинарот.

Во текот на третиот и последен ден на секој од семинарите, беше обезбеден нацрт детален преглед во писмена форма за секој учесник. Секој од учесниците имаше соодветен период на време да го разгледа прегледот и да подготви забелешки, а потоа се водеше дискусија на тркалезна маса со цел да се изврши ревизија на истиот и да се добие широка поддршка од учесниците за основните бази на Поглавјето поврзано со семинарот. Ова беше постигнато во сите случаи.

Користејќи го “финалниот” детален преглед како основа, како и материјалите доставени од страна на учесниците, Секретаријатот на OECD подготви Поглавје за Прирачникот заснован на темата на секој семинар. Секое поглавје беше испратено до сите учесници на семинарот за разгледување и коментари. На крајот на периодот на разгледување, Секретаријатот на OECD изврши ревизија на нацрт Поглавјето, земајќи ги предвид примените коментари. Потоа, ревидираното Поглавје беше доставено до Групата за спречување и контрола на загадувањето. Оваа Група има формална надлежност да препорача објавување на резултатите од активностите на OECD во однос на спречувањето и контролата на

загадувањето; активностите поврзани со PRTR спаѓаат во овој контекст. По прифаќањето од страна на Групата, секое Поглавје се сметаше за подготвено за вклучување во овој Прирачник.

Овој Прирачник ги претставува заложбите на засегнатите и заинтересираните страни и е детално прегледан од нивна страна. Како таков, Прирачникот има за цел да ја претстави актуелната состојба на размислувањата за потребата, добивките, потенцијалните трошоци, целите и начините на кои најдобро ќе се имплементира PRTR како алатка на политиката за животна средина. Прирачникот ќе им помага на владите со упатување на чекорите што ќе треба да ги разгледаат на патот кон имплементацијата на PRTR соодветен на нивните национални цели.

ПОГЛАВЈЕ 1

ПОЛЕЗНОСТА ОД ВОСПОСТАВУВАЊЕТО НА РЕГИСТЕР НА ИСПУШТАЊЕ И ПРЕНЕСУВАЊЕ НА ЗАГАДУВАЧКИ МАТЕРИИ

I. Што претставува Регистерот на испуштање и пренесување на загадувачки материи?

Регистер на испуштање и пренесување на загадувачки материи (PRTR) претставува каталог или регистер на потенцијално штетно испуштање или пренесување на загадувачки материи во животната средина од различни извори. PRTR опфаќа информации за испуштање или пренесување во воздухот, водата и почвата, како и за отпадоците што се транспортираат до местото за третирање и одлагање. Овој регистер исто така содржи извештаи за посебни видови, како што се бензол, метан или жива наспроти широките категории на загадување како што се испарливи органски соединенија, гасови што го предизвикуваат ефектот на стаклена градина или тешки метали. Развивањето и примената на PRTR систем прилагоден на националните потреби претставува средство за владите да го следат создавањето, испуштањето и судбината на различните загадувачки материи низ времето.

PRTR може да биде важна алатка во целокупната политика за заштита на животната средина на една влада, која што обезбедува информации, кои инаку тешко се добиваат, за обемот на загаденоста, ги поттикнува доставувачите на податоци да го намалат загадувањето и привлекува поддршка од широката јавност за владината политика за заштита на животната средина. Во суштина, владите можат да постават долгорочни национални цели за заштита на животната средина, со цел да го промовираат одржливиот развој, а потоа да го користат PRTR како важна алатка за објективно оценување на квалитетот со кој што се постигнуваат овие цели.

II. Кои се добивките од PRTR?

Една група на добивки за националната влада од воведувањето на PRTR вклучува воспоставување на следниве точки во конзистентна, одбранбена форма:

- (а) Кој произведува потенцијално штетно испуштање или пренесување на загадувачки материи во различни медиуми на животната средина?
- (б) Кои загадувачки материи се испуштаат или пренесуваат?
- (ц) Колкаво количество се испушта или пренесува во определен временски период?
- (д) Во кои медиуми се испуштаат или пренесуваат овие загадувачки материи и колку од секоја од нив оди во воздухот, во водата или во почвата?

(e) Каква е географската распределба на испуштањето или пренесувањето на загадувачките материи?

Кога информациите ќе се категоризираат правилно во PRTR системот, владините органи се во состојба да го следат испуштањето или пренесувањето на секоја загадувачка материја, на конзистентен начин во текот на времето. Потоа, властите можат да постават приоритети за намалување или дури и за елиминирање на испуштањето на потенцијално најштетните загадувачки материи. Еден пример за ова е во рамките на активностите за интегрално спречување и контрола на загадувањето кои што се спроведуваат со цел да се спречи или да се сведе на минимум ризикот за луѓето и/или за животната средина.

Самиот процес на известување во рамките на PRTR има тенденција да го промовира спречувањето на загадувањето преку посочување на известувачите, особено малите и средните претпријатија, количествата на вредни материјални ресурси кои што се ослободуваат како загадувачки материи и на тој начин се едноставно загубени. Во земјите што имаат PRTR систем, ваквите информации ги поттикнуваат фирмите да ги намалат ваквите загуби. Ова резултираше во избегнување на трошоци, зголемување на ефикасноста и напоредно намалување на штетите во животната средина.

Резултатите од PRTR можат да бидат полезни за кандидатите за воведување на технологии за почисто производство. Да претпоставиме, на пример, дека две претпријатија имаат слична дејност и користат слични репроматеријали и произведуваат слични производи, но едно од двете претпријатија соопштува многу повисоки нивоа на испуштени загадувачки материи. Ова може да биде сигнал дека почистата технологија би била добра инвестиција за капацитетот кој врши поголемо загадување.

За владата, PRTR може да помогне во остварувањето на целите на спречувањето на загадувањето, со што ќе се намали товарот што произлегува од прописите за контрола, за што е потребна голема бирократија за следење и спроведување. За отпадоците кои што не се произведени не се потребни капацитети за одлагање, а загадувачките материи во водата не бараат пречистителни станици за отпадна вода. Ако се има предвид дека посебните хемикалии или класи на хемикалии (алкани, канцерогени, итн.) опфатени во PRTR можат да се разликуваат во поглед на опасноста што ја носат, високо вкупно ниво на испуштање/пренесување на дадена загадувачка материја не мора секогаш да се преточи во висок ризик. Обратно, загадувачка материја со пониско ниво на испуштање/пренесување може реално да претставува поголем ризик. Овој концепт на разлика во опасноста треба да се земе предвид при планирањето на еден PRTR систем, како и начинот на кој што таквите резултати ќе се пренесуваат до јавноста.

Резултатите од PRTR обезбедуваат локални, регионални, национални и меѓународни информации. Со воспоставен PRTR систем, локалните или

регионалните власти можат да ја оценуваат состојбата на животната средина и можат да ги користат резултатите од PRTR како една од почетните информации за оценување на ризикот за здравјето на луѓето и за животната средина. Користењето на податоците од PRTR како клучни влезни информации за оценување на таквите ризици им овозможува на националните влади или на меѓународните групи да ги проценуваат и да ги споредуваат еколошките проблеми на доследна и заедничка основа, на пример преку разгледување на повеќе патишта до изложеноста и движењето на загадувачките материи опфатени со PRTR низ животната средина. Со други зборови, резултатите од PRTR можат да се употребат како почетни информации за дисперзионите модели со цел да се добијат проценки за состојбата на животната средина како функција од времето и местото.

PRTR може да обезбедува податоци за случајни испуштања, како што се истекувања или емисии што произлегуваат од пожар во индустриски капацитет. Понатаму, податоците од PRTR можат да помогнат во дебатите за планирање на користењето на земјиштето и во одлуките за издавање на дозволи за различни типови на потенцијални извори на загадувачки материи, од гигантски капацитети до мали и средни фирми. Исто така, еден меѓународно компатибилен регистерски систем би можел да биде од полза во поставувањето и следењето на меѓународните цели и обврски. Размената на собраните податоци може да им помогне на земјите да ги доведат до максимум заложбите за намалување на ризиците.

Конечно, постоењето на PRTR може да служи како главна движечка сила за намалување на загадувањето во многу сектори на економијата. Всушност, објавувањето на податоците од PRTR води до конкуренција помеѓу генераторите на загадувачки материи, кои настијуваат да ги намалат ваквите испуштања. Конечно, никој не сака да се претстави себеси пред широката јавност како намерен загадувач на животната средина или како учесник во потенцијално негативни здравствени ефекти.

III. Аспекти на имплементацијата на ефективен PRTR

Со цел да се остварат добивки од PRTR, треба да се донесат неколку одлуки со кои што ќе се обезбеди PRTR да функционира на саканиот начин во областите што ги покрива. Треба јасно да се дефинираат општите и посебните цели на PRTR. При поставувањето на посебните цели, треба да се земат предвид неколку моменти; овде спаѓаат основните прашања кои што се однесуваат на природата, работењето и резултатите од PRTR. Понатаму следи опис на главните прашања што мора да се земат предвид при поставувањето на општите цели за PRTR.

Прво, термините "испуштање" и "пренесување" треба да се дефинираат експлицитно за целите на PRTR. Со други зборови, што претставува испуштање што треба да се соопшти и што претставува пренесување што треба да се соопшти? На пример, ако извесно количество на опасен отпад е

произведено во еден капацитет, кој што потоа врши пред-третман и одлага половина во кругот, а другата половина ја транспортира до капацитет кој има лиценца за одлагање; за што е должен производителот да достави податоци за целите на PRTR?

Исто така, треба да се земат предвид непредвидени испуштања и пренесувања. Примери за непредвидени испуштања се истекувања, хаварии кои што резултираат во испуштања и активности за отстранување на ефектите од истите и ефектите од претходни оштетувања на животната средина (како што се пренесувања во текот на активности поврзани со напуштени штетни отпадоци или кои што вклучуваат застарени или фрлени пестициди или бои). Нивното вклучување како посебна категорија во PRTR би обезбедило средство за споредување на овој извор на испуштања низ времето, а би можело да помогне да се развие подобра контрола на хемикалиите за кои што треба да се испраќаат податоци.

Второ, хемикалиите кои што треба да се опфатат со PRTR мора да се утврдат во рана фаза. На пример, PRTR треба да се занимава со веројатноста од изложување предизвикано од испуштање или пренесување на загадувачки материи за кои што е познато дека предизвикуваат или може да се очекува да предизвикаат негативни ефекти за луѓето и/или за животната средина. Составени се многу листи на хемикалии, видови или класи на загадувачки материи; земјите што водат PRTR системи имаат објавено ”свои” листи. Една државна влада која што има намера да воведо PRTR веројатно ќе сака да ја инволвира јавноста и претставници на оние капацитети кои што веројатно ќе испраќаат податоци за испуштањата во процесот што ќе води до изготвување на национална листа на PRTR. Со овој процес се обезбедува засегнатите и заинтересираните субјекти да обезбедат информации и образложенија за причините поради кои што некои видови се вклучени или исклучени. Понатаму, ако некои хемикалии не се произведуваат во државата, истите можат да се исклучат на самиот почеток. (Во понатамошниот текст, листата на видови за кои што треба да се доставуваат податоци ќе се означува како ”Листа”).

Трето, треба да се земе предвид и опфатот на PRTR. Се разбира, ”точкестите извори”, какви што се фабриките, не се единствените учесници во испуштањето и пренесувањето на загадувачки материи. ”Дифузните извори”, како што се транспортните и земјоделските активности исто така произведуваат големи количества на загадувачки материи на многу типови. Владите кои што планираат PRTR можат да ги вклучат дифузните и точкестите извори во единствен PRTR со цел да добијат сознанија за учеството на секоја група на извори.

Четврто, треба да се разјасни улогата и односот на условите од лиценцата (дозволата) со кои што се утврдува кои активности мора да ги преземе субјектот за да работи легално. Лиценците се обично направени на начин со кој се обезбедува податоците што се обезбедуваат врз основа на лиценцата да можат да се користат на начин со кој што ќе служат за една или за повеќе

цели на заштитата на животната средина. На пример, властите можат да имаат потреба од BOD и/или COD на испуштањата во водотеците, со цел да се обезбеди снабдување со чиста вода. Со некои лиценци се бара континуиран мониторинг, како на пример за гасови од некои оџаци; други бараат периодични мерења. Прашањето дали сите или никои од податоците што се бараат со лиценците можат или треба да се користат во известувањето во рамките на PRTR и на кој начин, заслужува внимателно анализирање од страна на владата во текот на фазата на планирање на PRTR системот.

Исто така, треба да се има на ум дека PRTR не е програма за контролирање на хемиското загадување; лиценците и дозволите за емисии во воздухот, испуштањата во водите, итн. се наменети за контрола на загадувањето. До извесен степен, PRTR може да ги искористи програмите за контрола и постоечките податоци кои што се веќе собрани.

Конечно, при определувањето дали и како да се имплементира еден PRTR, мора да се земат предвид средствата што се трошат од еден конкретен PRTR пристап.

A. Собирање и управување на податоци

Податоците за PRTR обично се земаат од точкестите извори на загадување, како и од дифузните извори. Во случајот на точкестите извори, поединечните капацитети, како што се монтажери на автомобили, хемиски постројки, производители на ѓубрива, енергетски централи, истражувачки капацитети, железарници и капацитети за галванско облагање на метали обезбедуваат група на елементи на податоци за секоја опфатена загадувачка материја на еден формулар и ги доставуваат овие податоци за определен временски период. Треба да се состави листа на точкести извори на загадувачки материји во која што ќе се наведат оние од кои што може да се бара да доставуваат податоци за испуштањето и/или пренесувањето. Оваа листа може да ги опфати поголемите индустриски капацитети, малите и средните претпријатија, како и капацитети во сопственост на владата или со кои стопанисува владата (како што се јавни енергетски капацитети). Со цел да донесат одлука за тоа кои посебни инсталации би можеле да се исклучат од обврската за доставување на податоци, земјите кои што имаат PRTR обично утврдуваат прагови, како што се вкупен број на вработени, минимално количество на испуштена или пренесена загадувачка материја кое што ја определува обврската да се известува или вкупното производство на материја за која што се бара да се доставуваат податоци од еден капацитет. Повеќето PRTR кои што работат денес собираат податоци од точкестите извори на годишна база.

За да ги вклучи дифузните извори, владата најверојатно ќе мора да се потпре на податоците од активностите на мониторингот на животната средина, комбинирани со информации како што се за бројот на возилата, бројот на

секој вид на стока, количествата на ѓубриво, пестициди и хербициди растушено по земјиштето, комбинацијата на гориво за секој енергетски извор, итн. Владите можат да користат комбинација на мониторинг податоци, постоечки статистички податоци и емисиони фактори за да извршат проценка на испуштањето на загадувачки материји врз основа на областите на активност (пр: пресметани стандардни емисиони фактори). Потоа, овие податоци се претвораат со статистички средства во најверојатни индикации за вкупното испуштање на загадувачки материји од дифузните извори што се предмет на интерес. Канадскиот и холандскиот PRTR систем вклучуваат проценки за испуштањата од дифузните извори.

Јасно е дека планерите на конкретен PRTR ќе сакаат да ја балансираат комплетноста на информациите со можноста и со средствата на известувачите за доставување на податоците и за развивање на проценка за бројот на потенцијалните известувачи, со цел да се изберат праговите за известување. Исто така, земјите можат да ја разгледаат опцијата за електронско известување напоредно со известувањето во печатена форма и каква ќе биде постапката за собирање и за внесување на податоците. Трошоците за известувањето треба да се разгледаат во рана фаза со цел тие да се одржуваат на што е можно пониско ниво и да бидат во согласност со целите на PRTR.

Податоците можат да се доставуваат во т.н. “сирова форма”. Ова едноставно значи дека секој производител кој е должен да известува, податоците за испуштањето и пренесувањето ги доставува по единица на време како вкупно количество испуштена или пренесена хемиска материја од Листата што ја емитува. Се смета дека сировите податоци се многу корисни за различни сегменти на јавноста, бидејќи тие секому му овозможуваат еднаков пристап до вкупното количество и до типот на загадувачки материји што се испуштаат или пренесуваат во локалните, регионалните и националните области. Ова, од своја страна, и дава можност на јавноста да учествува во креирањето на политиката насочена кон намалување на загаденоста заедно со владата и со приватниот сектор. Друга причина за собирање на сирови податоци е што вкупното оптоварување на животната средина во текот на времето е многу важно да се следи во случајот на некои видови на загадувачки материји, како што се неразградливите хемикалии. Ова може да се постигне само доколку сировите податоци се доставуваат до PRTR.

Извештаите кои што ги претставуваат испуштањата по единица на производ пуштен на пазарот се исто така мошне корисни. Доколку се појави економски пад, некои испуштања или пренесувања можат да се намалат како резултат на тоа. Подоцна, кога економијата ќе се опорави, ваквите испуштања или пренесувања можат да се зголемат како вкупно количество. Испуштањата и пренесувањата по единица на производ пуштен на пазарот или по единица на суровина што влегува во една фабрика може да даде реална слика на она што го прави фирмата за намалување на оптовареноста со загадување. Владите кои што размислуваат за воведување на PRTR програма можат да побараат од известувачите да доставуваат истовремено сирови податоци и податоци за

испуштањата и пренесувањата по единица на производ пуштен на пазарот, како и за вкупното количество на стоки. Се разбира, треба да се земат предвид аспектите на доверливост на известувачите.

Секој податок што се доставува до PRTR не може да се мери посебно. Наместо тоа, известувачите вршат мониторинг и периодични мерења на испуштањата и пренесувањата. Возвратно, истите ги користат известувачите за развивање на статистички валидни проценки на вкупното испуштање и пренесување на секоја хемикалија/вид за која треба да се известува низ времето. Според тоа, кога се доставуваат податоци за испуштањата и пренесувањеите, треба да се знае дали се тие мерени или се статистички проценки. Прашање поврзано со ова е дали PRTR овозможува известувачот да ги доставува податоците кои се збирни (пр: олово и оловни соединенија наместо секое оловно соединение што се користи).

Со оглед на тоа што непосредното мерење на испуштањата и пренесувањата за да се добијат сите податоци за PRTR е практично неможно, треба да се донесе одлука за она што мора да се мери и за она за што можат да се употребат шеми за пресметување или проценување (врз основа на овие мерења) со цел да се добијат доследни PRTR извештаи. Ова е областа за која што владата сигурно ќе сака да се консултира со претставниците на јавноста и со потенцијалните известувачи, со цел да се остварат прифатливи постапки за сите. Оваа консултација може да ја истакне потребата и препорачливоста на класификацијата на различни типови на извори на загадувачки материи во посебни категории, како што се маса на хемикалии, специјализирани хемикалии и производство на енергија. Причината за ова е што пресметките за податоците за извештајот за PRTR можат да се разликуваат од една до друга категорија.

Б. Основен план и реализација

Со планирањето и реализацијата на PRTR се поврзуваат бројни прашања, но за еден корисен PRTR систем добивките треба да бидат поголеми од трошоците. Сепак, постојат извесни прашања кои што владите треба да ги разгледаат во фазата на планирање на PRTR. На пример, ова е фазата во која што треба да се разгледаат средствата и способностите на известувачите, особено на малите и средните претпријатија. Покрај тоа, посебно внимание се бара кога се користат критериуми за праг на известувањето (пр: број на вработени). Понекогаш може да се бара претпријатието да известува бидејќи постигнува одреден праг, иако не испушта или пренесува ни една од загадувачките материи што се предмет на известување. За да се избегнат непотребните оптоварувања, во PRTR можат да се вградат посебни категории на известување.

Од изворите на испуштање и пренесување може да се бара со закон да обезбедуваат извештаи за испуштањето и пренесувањето и неколку земји веќе го применија ваквиот пристап. Од друга страна, некои сектори на

индустријата укажаа дека еден волунтерски систем на известување не само што нема да биде прекумерен, туку би можел да обезбедува и покорисен и пореален преглед отколку еден задолжителен PRTR систем. Образложението е дека фирмите што испуштаат загадувачки материи имаат сознанија за тоа кои испуштања се карактеристични за нивното работење и дека секоја област е различна. Оттука, волунтерското известување за секоја област посебно за реалните загадувачки материи кои што се испуштаат или се пренесуваат во определен временски период може да биде повалиден индикатор отколку известувањето за испуштања и пренесувања диктирани од однапред утврдена листа.

Неколку мултинационални фирми, главно од секторот за хемикалии, волунтерски објавуваат извештаи за животната средина кои што ги покажуваат испуштањата или пренесувањата на различни видови. Но, малите и средните претпријатија издаваат формални извештаи за јавноста за операции од било каков вид; неколку приватни фирми спаѓаат во оваа категорија. Поради ова, многу невладини организации тврдат дека еден волунтерски систем не дозволува заинтересираните претставници на јавноста да ги споредуваат податоците на соодветен начин помеѓу фирмите или помеѓу секторите или да состават точен природен регистер на поединечните извори и на вкупното испуштање и пренесување.

Владите кои што имаат намера да воведат PRTR треба да одлучат во рана фаза дали известувањето ќе биде задолжително, волунтерско или некаква комбинација од двете. Доколку се донесе одлука за целосно волунтерски систем, тогаш е потребна некаква форма на договор помеѓу известувачите и владата во однос на типовите на испуштање и пренесување што ќе се опфатат, за честотата на известувањето (пр: годишно), како и за средствата и формата на известување. Истото важи и за задолжителниот систем, освен што владата ги добива извештаите и може да применува казни против оние кои што не доставуваат податоци. Доследното или праведното третирање на оние кои што не известуваат (или известуваат делумно) може да биде тешко остварливо во еден волунтерски систем.

Ако се има предвид дека повеќето влади ја имаат прифатено Агенда 21, која што јасно го пропишува правото на јавноста да биде информирана за ризиците кои што се должат на загадувањето, националните влади веројатно ќе одлучат да обезбедат можност за анализирање на податоците од PRTR и истите да се постават во доследна и компатибилна форма за разгледување од страна на јавноста. Ова би можело да биде полесно доколку податоците се доставуваат задолжително во форма која што и овозможува на владата да обезбеди соодветни податоци за јавноста на лесен начин. Во еден задолжителен систем, барањата за запазување на деловната доверливост од страна на известувачите можат да се решаваат преку националното право за оваа проблематика; на пример, во САД, генеричкото внесување на хемискиот идентитет се заменува кога ќе се дозволи побарувањето за доверливост. На тој начин, податоците во PRTR се комплетни, а доверливоста е запазена.

Потребата за конзистентност во секоја категорија, а потоа за презентирање на резиме од сите категории со цел да се добијат соодветни резултати за PRTR е важна за да можат да се преземаат соодветни мерки во врска со евентуалното двојно броење на испуштањата и пренесувањата. Двојно броење може да се појави, на пример, доколку оловото и цинкот во прашина за производство на челик во електрична печка се собрани во вкупно количество на материјали класификувани како “отпадоци” од страна на производителот на челик, но подоцна се рециклирани од страна на друга фирма која што од своја страна доставила податоци за испуштање на емисии на олово и цинк во воздухот и/или цврстиот отпад. Во тој случај, производителот на челик би доставил податоци за PRTR за речиси 300 кг олово и цинк на еден тон прашина од печката, а рециклирачот би известил дека се испуштени дополнителни 15 до 30 кг од овие метали. Во реалноста, по процесот на рециклирање, од 270 до 285 кг олово и цинк на еден тон прашина од печката се претвораат во метали што можат да се продаваат. Правилното запишување во PRTR на целокупната состојба би било известување од страна на производителот на челик во коешто ќе се наведат количествата што можат да се рециклираат плус отпадоците што не можат да се рециклираат. Капацитетот за рециклирање би требало да извести за реалните испуштања и за количеството на материјал испратен за финално одлагање. Потоа, вкупното количество за кое што се доставени податоци за PRTR од страна на производителот на челик и капацитетот за рециклирање не треба да го надминува вкупното количество на прашина за правење на челик минус рециклираната содржина плус сите дополнителни испуштања од процесот на рециклирање. Овој пример го илустрира значењето на јасните дефиниции кои што помагаат двојното броење да се сведе на минимум. Тој, исто така, ја потврдува неопходноста од доследност и транспарентност во воспоставувањето на насоки за условите за известување.

Групирањето на различни извори на испуштања и пренесувања овозможува шема на доследно известување за секој извор, што го сведува двојното броење на минимум. Прашањето за тоа дали ќе се доставуваат податоци за пренесувањето на хемиските видови во производи од Листата до PRTR станува клучно во контекстот на проблемите што произлегуваат од двојното броење. Доколку од производителите се бара да доставуваат податоци за таквите пренесувања во производи, тогаш книговодствениот систем на PRTR станува повеќе подложен на двојно броење, со оглед на тоа што “производот” на една фирма може да биде суровина за друг процес по неговото набавување од друга фирма.

Целокупниот проблем на односот на PRTR со производителите бара детално разгледување со производителите, потрошувачите, работниците и јавноста со цел да се постигне соодветниот курс на дејствување. PRTR никогаш нема да биде алатка за проценување на судбината на сите видови од Листата во целиот нивни животен циклус.

Неопходноста од пристапот чекор по чекор се потврдува со потребата за обезбедување на транспарентност, лесно разбирање и верификација на

комплетноста и на прецизноста на извештаите за испуштањата и пренесувањата. Доколку корисниците на PRTR, различните сегменти на јавноста, владата на сите нивоа и самата индустрија, не добијат уверување дека податоците се комплетни и фактографски, тогаш PRTR служи за поограничена цел. Фактот според кој известувањето е задолжително, а податоците се бесплатно достапни ги унапредува веродостојноста и довербата во PRTR.

V. Верификација на податоциите и пренесување до јавноста

Податоците што ги прима PRTR системот треба да бидат проверени од страна на соодветниот орган со цел да се добие точно и темелно мислење. Потоа, истите треба да бидат достапни за јавноста во лесно разбирливи формати. Планерите на PRTR треба да ги разгледаат овие формати во рана фаза, со цел да се потврди дека се тие компатибилни со начините на кои што треба да се доставуваат податоците. Исто така, во рана фаза треба да се одлучи дали резултатите едноставно ќе се внесуваат во “досие” во некое место како што е служба на владата или во компјутерска база на податоци со пристап за лицата кои што сакаат да ги видат резултатите. Повеќето земји кои што во моментот применуваат PRTR систем застапуваат активна улога за владата во привлекувањето на вниманието на јавноста кон резултатите на PRTR.

Овој пристап може да функционира во прилог на оние кои што доставуваат податоци за испуштањето и за пренесувањето. Јасно, ниеден процес не може да резултира во нула отпад, испуштање или пренесување на некои загадувачки материи. Постои теоретски минимум на испуштање за сите практични економски процеси. PRTR може да се употреби за да се покаже дека локалните, регионалните или националните известувачи се приближуваат кон овој минимум, т.е. дека спречувањето на загадувањето се спроведува на најуспешен можен начин. Јавноста не може да очекува континуирано намалување засекогаш од еден известувач, но политичките иницијативи можат да се насочат кон намалување на вкупното оптоварување со загаденост. PRTR може да служи како добар индикатор дека треба да се испитаат понови политички насоки со цел да се намалат вкупните оптоварувања со загаденост.

IV. АГЕНДА 21: Правото на граѓаните да знаат, основа за учеството на јавноста во креирањето на политика за интегрално спречување и контрола на загадувањето

“Каква е состојбата на средината во која што јас живеам и/или работам и ако квалитетот е недоволен што треба да направат граѓаните и владата и невладините институции за да го спречат или намалат загадувањето и да ги

обноват оштетените области?" Еден соодветно реализиран PRTR може да им помогне на националните и на локалните власти да одговорат на двата дела од ова прашање. Административниот товар од реализацијата на PRTR не треба да биде неосновано тежок или скап.

Целта на секоја национална влада е да обезбеди услови за подобрување на животниот стандард на своите граѓани. Сепак, владите осознаа дека економскиот развој на сметка на природните ресурси и на животната средина, генерално, може да доведе до национална, па дури и до глобална катастрофа. Оттука, владите од целиот свет го усвоија концептот на одржлив развој на Конференцијата на ОН за животна средина и развој одржана во Рио де Жанеиро, во јуни 1992 година и донесоа широк манифест за акции насочени кон остварување на одржливоста познат како Агенда 21.

Владите кои што ја усвоија Агенда 21 понатаму се договорија дека треба да дејствуваат во насока на намалување на ризиците од токсични хемикалии (и други загадувачки материи), земајќи ги предвид целосните животни циклуси на загадувачките материи. Примери за начините на постигнување на ова (како што наведува Агенда 21) се преку промовирање на технологии за почисто производство и производи; етикетање на производите; економски стимулативни мерки; и ограничување на користењето, фазно отстранување или забрана на употребата на одредени производи и загадувачки материи кои што наметнуваат нерационален и ненадминлив ризик за здравјето на луѓето и/или за животната средина.

Агенда 21 утврдува дека проблемите во животната средина се решаваат на најдобар начин со учество на сите заинтересирани граѓани и дека секој поединец треба да има соодветен пристап до информациите за животната средина. Таа исто така констатира дека земјите треба да создадат можности и да ја поттикнуваат свеста и учеството на јавноста преку овозможување на широка достапност на информациите (Агенда 21: Принцип 10 за одржлив развој).

Правото да се знаат идентитетот и ризиците поврзани со потенцијално опасните состојки е во рамнотежа со правото на приватниот сектор да ги заштити доверливите деловни информации во согласност со важечките национални закони.

V. Преглед на процесите за создавање на PRTR

Првиот чекор на една влада е да избере група на прелиминарни цели за својот PRTR. Овој процес може да доведе до добивање на податоци за одредени испуштања и пренесувања и да обезбеди објавување на истите пред јавноста. Или, една влада може да се залага да воспостави мониторинг системи за животната средина со цел да ги следи дифузните извори на испуштања и да ги искористи повеќето или сите добивки што се можни со

воведувањето на PRTR. Сите земји што применуваат PRTR пристапи се движат мудро и учат низ практиката.

Прелиминарните цели избрани од владата стануваат основа за почетна дискусија со засегнатите и заинтересираните субјекти, како што се индустријата, локалната управа, граѓанските групи и инсталации во сопственост на владата или стопанисувани од владата. Доколку овие заинтересирани субјекти не постигнат согласност во поглед на делокругот, целите и деталите на управувањето, реализацијата на PRTR тешко може да се оствари успешно. Уште повеќе, со инволвирање на сите засегнати и заинтересирани страни во рана фаза, владата ќе учи брзо за она што е можно и препорачливо да се постигне од PRTR процесот, а може да развие и прелиминарен план за редоследот на активностите насочени кон изградба и одржување на најкорисен PRTR. Рамка 1 накусо го опишува процесот што е користен во воспоставувањето на канадскиот PRTR.

Точките што заслужуваат внимание од засегнатите и заинтересираните страни и за кои што тие и владата треба да се обидат да постигнат согласност ги опфаќаат широките прашања поместени во Дел III. По ова треба да следи расправа со детална ревизија и одлуки за:

- (а) Кои се општите и посебните цели;
- (б) Листата на хемикалии¹ за кои треба да се известува;
- (ц) Кој мора да известува и колку често;
- (д) Колку постоечки услови за известување можат да се користат за да се постигнат целите на PRTR, пр: условите за издавање на дозволи, волонтерски извештаи за состојбата на животната средина од компаниите;
- (е) На кој начин известувачите можат да ја сведат на минимум можноста од дуплирање на барањата за известување;
- (ф) Дали големите фирми кои што имаат повеќе од една локација ќе известуваат врз база локација по локација, или врз база на поединечни, а сепак за фирмата збирни, локации;
- (г) Содржините на самата форма на известување, која што во идеален случај треба да биде што е можно поедноставна, треба да ги прикажуваат хемикалиите што се испуштаат и пренесуваат, количеството на секоја од нив, медиумот во којшто се испуштаат, името и координатите на известувачот, вклучувајќи точен географски опис;
- (х) Кои податоци треба да се доставуваат и во каков формат;
- (и) До кого треба да се доставуваат податоците;
- (ј) Како ќе се решаваат барањата за доверливост;

¹ Заради поедноставување, зборот хемикалија/хемикалии ќе се користи низ целиот документ. Но, тој ќе го има значењето на хемиски вид/ови. Дефиниција на овој термин може да се најде во Терминолошкиот речник на крајот од овој документ.

- (к) На кој начин ќе се вклучат инсталациите и функциите на јавниот сектор, пр: некои исклучоци поврзани со националната безбедност можат да се одобрат за армијата;
- (л) На кој начин ќе се обезбедуваат податоци за јавноста (ова укажува дека владите треба да развијат силни способности за анализирање на податоците од PRTR за да биде во состојба да обезбеди брзо и широко објавување на резултатите од PRTR, по ниска цена за граѓаните);
- (м) Улогите на локалната власт и локалното граѓанство во посебните апликации на PRTR, пр: детално определување на ситуацијата за локална област и/или користење на локалните PRTR податоци од страна на локалните власти во доделувањето на употребни дозволи;
- (н) Дали PRTR ќе биде задолжителен по својот карактер, а доколку биде, на кој начин ќе се спроведуваат неговите барања. Доколку PRTR биде целосно или делумно волунтерски, на кој начин ќе се следи; и
- (о) Како ќе се спроведува PRTR административно и од чија страна; пр: упатства издадени за известувачите, можностите за инспекција, прием и анализа на податоците.

Кога ќе се иницираат консултациите со засегнатите и заинтересираните страни, владините претставници кои што се одговорни за воведување на PRTR можат да изготват предлози за потребните органи, доколку има такви и за потребните финансиски и човечки ресурси за реализацијата на PRTR (особено ако се наоѓа во рана фаза). Рамка 2 ги содржи резултатите од студијата за одредување на начините, средствата и трошоците за владите, за почетно тестирање на PRTR. Таа укажува дека неколку вработени плус два микрокомпјутера може да претставува добар почеток и можеби за водење на едноставен PRTR систем. (Поглавјето 3 содржи повеќе детали за трошоците за владите, известувачите и корисниците на податоците од PRTR).

Пред спроведувањето на PRTR, владата може да ја разгледа можноста за организирање на програми за обука на известувачите, за кадарот на владата што ќе ги прима извештаите и за заинтересираните граѓани кои што сакаат да знаат за PRTR и неговите употреби. Ваквата обука треба да се подготви според потребите на конкретниот избран PRTR. Инвестирањето во обука може да даде значајни добивки за владата во форма на покомплетни и доследни извештаи за PRTR, подобра анализа и доверба од страна на широката јавност во резултатите од PRTR.

Останатиот дел од овој Прирачник со упатства дава повеќе детали за начинот на кој што националните влади можат да пристапат кон секое од главните прашања при планирањето, преговорите и реализацијата на еден успешен и достапен PRTR. Институтот на Обединетите Нации за обука и истражувања (UNITAR) спроведува пилот програми за обука со цел да им помогне на заинтересираните влади да ги користат информациите од овој Прирачник со упатства и други извори за развивање на соодветни национални пристапи кон PRTR.

ТАБЕЛА 1**А. ПРИСПОСОБУВАЊЕ НА PRTR КОН ЦЕЛТА НА ПРАВОТО НА ЈАВНОСТА НА ИНФОРМИРАНост**

ЦЕЛ	ЈАВНО ДОСТАПНИ, ДИРЕКТНО ПРИСТАПНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА КОРИСТЕЊЕТО, ИСПУШТАЊЕТО, ПРЕНЕСУВАЊЕТО И ОДЛАГАЊЕТО НА ХЕМИКАЛИИТЕ
СРЕДСТВА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА ЦЕЛТА	ИНФОРМАЦИИТЕ ШТО ПОСТОЈАТ ВО ВЛАДАТА ДА СЕ НАПРАВАТ ЈАВНО ДОСТАПНИ И ДИРЕКТНО ПРИСТАПНИ ДОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕОСТАНАТИТЕ ГРУПИ НА ПОДАТОЦИ ДО PRTR ОД СИТЕ КОРИСНИЦИ, ПРОИЗВОДИТЕЛИ, УВЕЗУВАЧИ, ПРЕРАБОТУВАЧИ И ДИСТРИБУТЕРИ НА ХЕМИКАЛИИ
МЕРЕЊЕ НА НАПРЕДОКОТ	СНИМАЊЕ ЗА ДА СЕ УТВРДИ КОЛИЧЕСТВОТО НА ПОДАТОЦИТЕ КОИ ШТО СЕ ЈАВНО ДОСТАПНИ И ДИРЕКТНО ПРИСТАПНИ (пр: ПРЕПРЕКИ КОН ПОДАТОЦИТЕ И ДОПИРАЊЕТО ДО ПОТЕНЦИЈАЛНИТЕ КОРИСНИЦИ)
ИНФОРМАЦИИ ШТО КЕ СЕ СООПШТУВААТ	СИТЕ АКТИВНОСТИ (пр: ПРОИЗВОДСТВО, УВОЗ, КОРИСТЕЊЕ, КОЛИЧЕСТВО НА МАТЕРИЈАТА ВГРАДЕНО ВО ПРОИЗВОДОТ, ПРОДАДЕНО, ИСПУШТЕНО, ПРЕНЕСЕНО, ОДЛОЖЕНО, ИТН.
ЧЕСТОТА НА ИЗВЕСТУВАЊЕ	НАЈМАЛКУ ЕДНАШ ГОДИШНО; НЕПРЕКИНАТО ИЗВЕСТУВАЊЕ
ПРЕДМЕТНИ ХЕМИКАЛИИ И ИЗЗЕМАЊА	СИТЕ ХЕМИКАЛИИ, СИТЕ ИНФОРМАЦИИ ШТО СЕ ЈАВНО ДОСТАПНИ
ОБВРСКА НА НАДЛЕЖНИОТ ОРГАН	СПРОВЕДУВАЊЕ; ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТ НА ПОДАТОЦИТЕ; ЕДУКАЦИЈА НА ПОТЕНЦИЈАЛНИТЕ КОРИСНИЦИ НА ПОДАТОЦИТЕ; ОГЛАСУВАЊЕ НА ДОСТАПНОСТА

Извор: Презентација на Советодавниот комитет за бизнис и индустрија (ВИАС), семинар на OECD, јуни 1994 година, изменета од OECD.

ТАБЕЛА 1

**Б. ПРИСПОСОБУВАЊЕ НА PRTR КОН ЦЕЛТА НА ПРОМОВИРАЊЕ
НА НАМАЛУВАЊЕТО И СПРЕЧУВАЊЕТО НА ЗАГАДУВАЊЕТО**

ЦЕЛ	ДОБРОВОЛНО НАМАЛУВАЊЕ НА ИСПУШТАЊЕТО ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И НА НЕКОИ ВИДОВИ НА ПРЕНЕСУВАЊЕ НА ОДРЕДЕНИ ХЕМИКАЛИИ ОД ОДРЕДЕНИ ИНДУСТРИИ
СРЕДСТВА ЗА ПОСТИГНУВАЊЕ НА ЦЕЛТА	ДОБИВАЊЕ НА ДОБРОВОЛНИ И ЈАВНИ ВЕТУВАЊА ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА ИСПУШТАЊАТА И ПРЕНЕСУВАЊАТА ОД ЦЕЛНИТЕ ИНДУСТРИИ
МЕРЕЊЕ НА НАПРЕДОКОТ	БАРАЊЕ ЗА ГОДИШНО ДОСТАВУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИ ДО PRTR ЗА ИСПУШТАЊЕТО И ПРЕНЕСУВАЊЕТО НА ОВИЕ МАТЕРИИ ОД ЦЕЛНИТЕ ИНДУСТРИИ
ИНФОРМАЦИИ ШТО ЌЕ СЕ СООПШТУВААТ	ПОДАТОЦИ ЗА ИСПУШТАЊЕ И ПРЕНЕСУВАЊЕ
ЧЕСТОТА НА ИЗВЕСТУВАЊЕ	ЕДНАШ ГОДИШНО, ДОДЕКА НЕ СЕ ОСТВАРИ ВЕТУВАЊЕТО ИЛИ НЕ СЕ ПОСТИГНЕ ОПШТАТА НАЦИОНАЛНА ЦЕЛ
ПРЕДМЕТНИ ХЕМИКАЛИИ И ИЗЗЕМАЊА	САМО ЦЕЛНИТЕ ХЕМИКАЛИИ; ОТКРИВАЊЕ НА ИНФОРМАЦИИТЕ ШТО СЕ ВЕЌЕ СОБРАНИ; ИСКЛУЧУВАЊЕ НА МАЛИТЕ ИЗВОРИ
ОБВРСКА НА НАДЛЕЖНИОТ ОРГАН	ДОБИВАЊЕ НА ВЕТУВАЊА; СПРОВЕДУВАЊЕ НА БАРАЊАТА ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ; ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТ НА ПОДАТОЦИТЕ

Извор: Презентација на Советодавниот комитет за бизнис и индустрија (ВИАС), семинар на OECD, јуни 1994 година, изменета од OECD.

III. Резултатите од PRTR да бидат пристапни и употребливи

Процесот на објавување мора активно да ги вклучи корисниците на производи од PRTR кои што имаат различни нивоа на оспособеност и различни програми. Реалните цели за објавување на употребливи податоци од PRTR вклучуваат:

- пристап од било кое лице;
- соодветни средства за овозможување на пребарување на базата на податоци;
- помош за пристапување до и разбирање на резултатите од PRTR за нестручни лица; и
- помош за корисниците за анализирање на содржината на информациите, пр: да им се дозволи на известувачите да укажат што е направено за да се намалат различни потенцијални ризици како дел од обезбедените податоци.

Активно објавување на резултатите од PRTR - споредено со пасивната достапност на некое место во кое се складираат - бара план за информирање, вклучувајќи пристапи како што се широко публикување, соопштенија, отворена линија, електронски билтен, програми за едукација на јавноста и обука на работници. Со други зборови, доколку владата избере активно објавување на резултатите од PRTR, предложен метод за развивање и спроведување на програмата за информирање е пристапот на маркетинг. Кога се објавуваат, резултатите од PRTR треба да бидат читливи, разбирливи и доследни. Ова значи дека форматот за објавување на информациите треба да биде дизајниран на начин што ќе ги задоволи ваквите барања. Презентацијата 2 го содржи форматот што беше употребен во Канада во врска со информациите за идентификување на капацитетите и за испуштањето на одделни материи.

Во земјите кои што имаат воведено системи на PRTR се користат неколку средства за објавување на резултатите од PRTR, пр: национални извештаи, регионални извештаи достапни во печатена форма и на ЦД ром, дискети за персонален компјутер, постојани бази на податоци, поддржано пребарување на податоци, магнетска лента, микрофилм, итн. Презентацијата 3 содржи листа од единаесет механизми за објавување и нивните предности и недостатоци.

Сондажите на корисниците на податоци од PRTR укажуваат дека повеќето претпочитаат печатена верзија или податоци што се компатибилни за персонален компјутер. Микрофилмот се чини како најмалку посакуван и користен пристап. ЦД ромот, како нова технологија, го претпочитаат околу десет проценти од корисниците на PRTR во САД. Но, во Австралија, граѓаните сакаат информациите од PRTR на ЦД ром да ги има во сите библиотеки, универзитети и државни и локални канцеларии на јавната управа. Информациите во печатена форма и отворениот пристап (интернет) до базата на податоци на PRTR се барани од повеќето корисници. Географската презентација (заснована на географски информативе систем) може да обезбеди информации за распространетоста на материите, за активностите што испуштаат загадувачки материи наведени во PRTR и распространетоста на испуштањата и пренесувањата по локалитети:

Австралија и Холандија го обезбедуваат ова, додека САД ги презентираат податоците за држава, округ, град и поштенски код. Канада обезбедува информации за провинција. Конечно, корисниците сакаат наменска можност со отворена линија за интерактивна размена на информациите од PRTR. Непосредниот усен разговор на главните јазици на јавноста се смета за незаменливо средство за обезбедување на можност за јавноста да ги разбере резултатите од PRTR.

Планот за објавување или за информирање во рамките на PRTR треба да содржи средство со коешто потенцијално засегнатите субјекти и широката јавност ќе ги запознае со PRTR, со неговите предности и со неговите ограничувања. Исто така, треба да се обезбеди обука за лицата што ќе бидат одговорни за одговарање на прашањата од различни корисници на податоците од PRTR, со цел да се обезбедат точни и доследни одговори на прашањата од страна на корисниците.

Системите за обука и за техничка помош, заедно со едукативните програми, можат да им помогнат на различните групи на корисници за подобро разбирање и користење на резултатите од PRTR. Овие системи треба да се засноваат на воспоставени општествени основи, пр: урбаните и руралните прашања можат да бараат различни пристапи. Доколку владата работи во насока на зголемување на употребите на резултатите на PRTR, тогаш повеќе потенцијално засегнати страни можаат и веријатно ќе станат дел од процесот кој бара економски развој и што е можно поограничен ризик за здравјето на луѓето и за квалитетот на животната средина.

Организирањето на успешно објавување на резултатите од PRTR бара план за информирање кој што настојува да обезбеди јасни, концизни, точни и доследни информации за корисниците на PRTR. Ова не лесно, ниту пак бесплатно. Владите треба да ги вклучат заинтересираните и засегнатите страни уште на почетокот на процесот на развивање на PRTR, со цел да го подготват планот за информирање и да ги проценат трошоците во текот на времето. Процесот на развивање на планот за информирање може да опфати:

- Консултации со потенцијалните корисници, на пример преку користење на резултатите од PRTR за едукација на локалните граѓани за потенцијалните ризици од испуштањата во нивната средина и/или средби со фирми од приватниот сектор (особено мали и средни претпријатија) на кои ќе се посочи на кој начин PRTR може да биде полезен во определувањето на кои испуштања или отпадоци треба да добијат висок приоритет за нивно спречување или за мерки за намалување;
- Анализа на начините на кои што резултатите од PRTR ќе се поврзат со други групи на податоци и системи, со цел да се постигне максимум од информациите без да се дуплираат трошоците, на пример од информациите за потенцијалните ефекти врз здравјето на луѓето и врз животната средина од ставките на листата на PRTR, демографските

информации; граничните вредности за испуштањата или пренесувањата дефинирани во лиценцата или дозволата на капацитетот, итн.;

- Како да се објасни јасно опсегот и природата на собирањето на податоците и на базата на податоците на PRTR, на пример праговите на податоци, како ќе се третираат доверливите податоци, дали се проценувани неточкести извори на емисии, на кој начин е постигнато тоа, итн.; и
- Проценки на трошоците за секој елемент од планот за информирање.

Последната точка води до прашањето за таксите за објавување на податоците како средство за враќање на државните трошоци. Законите на неколку земји бараат јавните расходи за обезбедување на производи како што се CD-ROM дискови, ленти, печатени примероци и друго да се надоместат од побарувачите. Таквите такси можат да одвратат многу поединци од намерата да ги добијат резултатите од PRTR. Владите можат да изберат да ги изземат поединците од ваквите такси или да наплаќаат од одредени деловни сектори кои што ги користат информациите за комерцијални цели. Денес, САД имаат најширока програма за PRTR; трошоците за објавување на резултатите од PRTR за сојузната влада се проценети на 8 милиони долари годишно. Доколку оваа бројка се помножи со два со цел да ги опфати трошоците на државните влади во САД, тогаш владините трошоци за објавување изнесуваат околу 16 милиони долари годишно. Ова изнесува околу 0.07 долари по лице. Од ова, може да се процени дека вкупните трошоци на јавниот сектор, за податоците од PRTR да бидат целосно достапни, би изнесувале веројатно помеѓу 0.02 до 0.07 долари по жител.

Друго прашање кое што мора да се земе предвид во планот за информирање за објавување на PRTR се однесува на административните правила и постапки и физичката локација на информациите. Доколку луѓето од околината на капацитет мораат да поднесат барање до главен град на некоја од државите, кој што е прилично оддалечен, за да добијат податоци од тој капацитет, може да се случи тие да не ја добијат навремено информацијата што ја сакаат и што ја бараат. Понатаму, административните услови за поднесување на барања или за добивање на информации од PRTR можат да наметнат значителни пречки. Според една невладина организација, некои држави (Лендер) ги обезбедуваат податоците што се собираат врз основа на Германскиот сојузен закон за контрола на емисиите од 1992 година само доколку тоа директно се побара од нив.

Обезбедувањето на релевантни информации за потенцијални корисници, од своја страна, го наметнува прашањето за начинот на кој што резултатите од PRTR можат да се соопштуваат на начин со кој што ќе се задоволат потребите на различни корисници. Доколку се вклучат само таканаречените сирови податоци, т.е. вкупните испуштања или пренесувања на содржини од листата на PRTR, тогаш информациите за потенцијалните ризици за луѓето и

за животната средина можат да не бидат видливи. Оваа ситуација би можела да се појави ако, да речеме, релевантните токсиколошки информации не се употребени во анализирањето на резултатите од PRTR. Испуштањата на релативно нетоксични видови би можеле да се намалат за значителни количества, а некои високо токсични соединенија да не се намалат. Според тоа, нето ризиците за луѓето и за животната средина би можеле да не се намалат, иако генерално е постигнат напредок во намалувањето на испуштањата од PRTR. Планот за информирање за објавување на резултатите од PRTR треба да земе предвид точно кои резултати од PRTR ќе се обезбедуваат и дали и како прашањата како што се индикаторите за опасноста би можеле да се вклучат. На пример, испуштањата на “високо токсични” видови се само први проценки во однос на потенцијалните ризици со оглед на тоа што факторите на транспортот и на изложеноста не се прецизно познати или вклучени во ниеден од системите на PRTR кои што работат денес. Неодамна, Јапонската асоцијација на хемиски индустрии предложи владата да ги следи концентрациите на испуштања и да развие односи доза-реакција за јавно користење.

Еден пример на пристап кој се занимава со потенцијалните ризици од вкупните испуштања во непосредната околина е волонтерската индустриска програма во Канада насловена “Забрзано намалување/елиминирање на токсини” (ARET). Оваа програма настојува во суштина да ги елиминира емисиите на 14 неразградливи, биолошки акумулативни и токсични супстанции со намалување од 90 проценти (од нивоата во 1988 година) до 2000 година. За 87 помалку опасни, но токсични или неразградливи или биоаккумулативни супстанции, ARET бара намалување на испуштањата до нивоа кои се недоволни да предизвикаат оштетувања со намалување од 50 проценти до 2000 година. До денес, напредокот е добар; 138 фирми и 7 владини сектори ги намалија испуштањата на хемикалиите опфатени со ARET за околу 70 проценти од 1988 година. Секоја фирма доставува акционен план, јавно достапен, во кој се наведени хемикалиите опфатени со ARET што се користат и испуштаат, намалувањата што се предлагаат и како опција начините на кои што овие намалувања ќе се постигнат. Слика 1 ги прикажува резултатите од 1988 до 1993 година и плановите за периодот до 2000 година за десет сектори на канадската економија. За да се обезбеди доследност во известувањето, Канада бара известувачите да ги посочуваат причините за промените во количествата што се испуштаат и пренесуваат (види Презентација 2, елементи 4 и 6).

Кога PRTR се однесува на пренесување на цврсти, полутечни или течни отпадоци, јавноста често не може да стекне сознанија дали таквото пренесување наметнува неконтролирани ризици или дали е тоа упатено кон активности што опфаќаат лиценцирано и инспектирано обновување, пречистување, складирање или одлагање, каде што постои веројатност дека ризиците се управуваат. Оттука, планот за информирање во рамките на PRTR треба да овозможи јасна диференцијација на пренесувањата на отпадоци кои

што се насочени кон целосно лиценцирани, еколошки здрави активности, а кои не се.

IV. Збирни елементи за план за информирање за објавување на PRTR

Планот за информирање треба да потврди дека примената на резултатите од PRTR може да се употреби како помош во заштитата на здравјето на луѓето и на животната средина, со истовремено остварување на економски добивки за фирмите и за заедниците на локално, регионално, национално, а можеби и на меѓународно ниво. Некои од реалните цели на планот за информирање се:

- да настојува да ги поврзе и интегрира резултатите од PRTR со програмите што се наменети за демонстрирање на намалувањето на ризикот и правилното управување со хемикалиите², на пример преку воведување на акции за спречување на загадувањето, за почисти технологии и слично, во текот на целиот животен циклус;
- да настојува да ги прошири сознанијата и свесноста за факторите што влијаат на испуштањето и пренесувањето на загадувачки материи и потенцијалните последици од изложеноста на луѓето и на животната средина на хемикалиите, преку поврзување на резултатите од PRTR со програмите што се однесуваат на: правото на работниците да бидат информирани, потрошувачите, граѓаните во близина на капацитети што ги испуштаат хемикалиите опфатени со PRTR, поттикнувајќи ги фирмите од приватниот сектор да го спречуваат загадувањето и да ги намалуваат отпадоците и слично; и
- да обезбедува следење на испуштањата и пренесувањата во временски серии.

Имајќи предвид дека корисниците на PRTR се многу различни и имаат мошне различни барања и потреби, планот за информирање е веројатно најсуштинскиот елемент на системот на PRTR откако ќе се изберат целите на системот. Оттука, засегнатите и заинтересираните страни треба да се здружат, веројатно под закрила на владата, во многу рана фаза, со цел да подготват план за информирање, вклучувајќи проценка на неговите трошоци. Суштината на оваа активност е да се обезбеди дека резултатите од PRTR се достапни и употребливи за сите корисници и дека сите можат да си дозволат пристап.

² При објавувањето на резултатите од PRTR, владата има обврска кон јавноста и кон доставувачите на податоци да се обиде информациите да ги одразуваат релативните ризици за населението и за екосистемите што се изложени на испуштања и пренесувањето. Отворениот дијалог помеѓу известувачите и другите засегнати и заинтересирани субјекти може да помогне да се изгради доверба помеѓу сите субјекти и да помогне да се спречат недоразбирањата во врска со користењето на податоците од PRTR.

Постојат мноштво посебни можности за обезбедување на резултатите од PRTR (види Презентација 3), но изготвувачите на планот за информирање треба да обезбедат можност за фактот дека пренесувањето на информации претставува повторлив процес. Оттука, планот за информирање треба да овозможува редовно оценување, пречистување и усогласување. Покрај тоа, планот за информирање треба да вклучува одредби за механизам за примање на повратни информации од корисниците на резултатите на PRTR, со цел да се потврди дека објавувањето на информациите е од полза за различните корисници. Барањето на повратни информации од известувачите за да се види на кој начин планот за информирање е поврзан со или ги поддржува нивните заложби за објавување на информации, може исто така да биде од полза при оценувањето на активностите поврзани со објавувањето.

Клучните елементи на планот за информирање вклучуваат:

- Дефиниција на целите на планот за информирање;
- Дефиниција на очекуваните резултати од планот за информирање;
- Опис, на јасен начин, на природата на базата на податоци на PRTR, на пример праговите, како се ракува со доверливите податоци, дали се вклучени неточкести извори на емисии, како се проценуваат тие, итн.;
- Благовременост;
- Едноставно разбирање од сите корисници;
- Можност за поврзување со локалните испуштачи на емисии;
- Приспособеност кон различни корисници, на пример приватниот сектор, владините претставници, поединечни граѓани, локални групи, консултанти, финансиски сектор, итн.;
- Избор на целни корисници/тип на потрошувач;
- Земање предвид кои податоци треба да се обезбедуваат за да се задоволат различните корисници, на пример сирови податоци, како што се само вкупни испуштања во текот на времето или сирови податоци плус токсичноста и/или други информации за содржана опасност;
- Избирање на соодветни механизми за пренесување за да се оствари комуникација со различните корисници;
- Проценување на трошоците и на кој начин ќе се обезбедат овие трошоци и од кого;
- Обука за оние што ќе ги објавуваат информациите и за групи на корисници;
- Услуги на техничка помош;
- Утврдување на начинот на кој што ќе се реализира планот;
- Механизми за повратни информации од корисниците и промена на програмата за информирање како реакција на тоа;

- Да биде пристапен за сите заинтересирани и засегнати страни со минимални административни и бирократски проблеми; и
- Маркетинг план за PRTR системот.

Соодветното објавување на податоците од PRTR се чини дека е одговорност на националната влада или, во најмала рака, националната влада да врши надзор. Ова е од клучно значење за да се обезбеди резултатите од PRTR да се презентираат во разбирлив и доследен формат во текот на времето и помеѓу сите административни нивоа на владата, од локално до државно. Ова се чини како најдобар пат за да се обезбеди:

- директен, постојан, нескाप, сеопфатен и доследен пристап до резултатите од PRTR;
- Достапност на соодветни алатки како помош во анализирањето на резултатите од PRTR;
- Усогласеност со постоечките регионални, национални и меѓународни закони, на пример во ЕУ, усогласеност со Директивата за интегрално спречување и контрола на загадувањето;
- Директен и погоден пристап за корисникот до владините службеници во врска со базата на податоци на PRTR, на пример преку отворена телефонска линија, редовна база на податоци, телефакс, итн.; и
- Постојана заинтересираност за користење на PRTR како една алатка за разбирање и управување на испуштањето и пренесувањето со цел да се намалат ризиците од нив и за дефинирање на целите за квалитет на животната средина и на политиките денес и во иднина.

ТАБЕЛА 1

РЕПРЕЗЕНТАТИВНИ УПОТРЕБИ НА ПОДАТОЦИТЕ ОД PRTR

Притисок врз капацитетите за промени	Едуцирање на граѓаните
Лоби	Оценување на постоечките закони
Планирање за вонредни ситуации	Остварување на намалување на изворот
Епидемиолошки студии	Обезбедување на средства
Споредба помеѓу слични капацитети	Идентификување на црни точки
Споредба со дозволите (лиценците)	Подготвување на парница
Подготвување на профил на компаниите	Поттикнување на директни преговори
Подготвување на препорачана законска регулатива	Граѓанин/индустрија
Снимање за општествено одговорно инвестирање	Информирање на работниците
Спроведување на комерцијални маркетинг студии	Промовирање на употребата на почиста технологија
	Усогласување на даночните стапки
	Проценување на ризиците во локалните области
	Проценување на испуштањето на емисии од неточкести извори, пр: транспорт, фарми, итн.

Извор: Lynn, FRANCES M. ET AL, "The Toxics Release Inventory: Environmental Democracy in Action", US EPA, Jan. 1992

Презентација 2

Препорака на Канадскиот мулти-акционерски советодавен комитет (MSAC)

Елементи на податоците од NPRI

1.0 Дел А: Идентификаци

Идентификација и адреса на капацитетот ја на капацитет

2.0 Име на Компанијата

- 2.1 Име на капацитетот
- 2.2 Адреса
- 2.3 Град
- 2.4 Број на парцела
- 2.5 Број на концесија
- 2.6 Општина
- 2.7 Округ
- 2.8 Покраина
- 2.9 Поштенски код

3.0 Контакт во капацитетот

- 3.1 Име
- 3.2 Положба
- 3.3 Телефонски број
- 3.4 Број на факс

4.0 Број на вработени во капацитетот

5.0 Поштенска адреса (ако се разликува од горната)

- 5.1 Адреса
- 5.2 П.О.
- 5.3 Град
- 5.4 Покраина
- 5.5 Поштенски код

6.0 Локација на капацитетот

- 6.1 Географска височина: степени, минути, секунди
- 6.2 Географска широчина: степени, минути, секунди

7.0 SIC шифри (внесете канадски или САД)

- 7.1 Канадска SIC шифра(шифри)
- 7.2 САД SIC шифра(шифри)

8.0 Број на останати испуштања во информативниот систем

9.0 Број во Листата на домашни супстанции

10.0 Покраински број на дозволата за работа (ако се бара од покраината)

11.0 Информации за матичната компанија

11.1 Име на матичната компанија

- 11.2 Адреса
- 11.3 Поштенски фах
- 11.4 Град
- 11.5 Покраина
- 11.6 Поштенски број

12.0 Одобрение за испуштање во животната средина

Канада

- 12.1 Име на извршителот за контакт
- 12.2 Положба
- 12.3 Потпис
- 12.4 Дата

Дел Б: Информации за испуштените супстанции

1.0 Идентитет на супстанцијата

- 1.1 Број во Регистерот на службата за хемиски апстракти
- 1.2 Супстанција или категорија на супстанција

2.0 Користење на супстанцијата во капацитетот

2.1 Работа со супстанцијата

- а) произведува
- б) увезува

Ако произведува или увезува:

- ц) за користење во капацитетот/обработка
- д) за продажба/дистрибуција
- е) како спореден производ
- ф) како нечистотија

2.2 Реагенс

- а) како реагенс
- б) како компонента за формулирање
- ц) како компонента на производ
- д) само препакување

2.2 Друго користење на супстанцијата

- а) како помош во преработка на хемикалија
- б) како помош во производството
- ц) помошна или друга употреба

3.0 Испуштање на супстанцијата во животната средина на самата локација

Податоци врз основа шифрата на проценката и испуштањето во тони за следново:

3.1 Испуштање во воздухот

- 3.1.1 Оџак/точка
- 3.1.2 Складирање/ракување на супстанцијата
- 3.1.3 Испарување
- 3.1.4 Истекувања
- 3.1.5 Други неточкести испуштања

3.2 Подземно вбригување

3.3 Испуштање во површински води

- 3.3.1 Директни испуштања
- 3.3.2 Истекувања
- 3.3.3 Протекување
- 3.3.4 Добивање на шифрите за потоци и водотеци според точка 7

3.4 Испуштање во земјиштето

- 3.4.1 Депонија
- 3.4.2 Фарма
- 3.4.3 Истекување
- 3.4.4 Протекување
- 3.4.5 Друго

3.5 Вкупни испуштања

3.6 Сезонски преглед на испуштања по процент во секој квартал (да се пополни доколку во еден квартал испуштањето изнесува помалку од 15% или повеќе од 35% од вкупните испуштања).

4.0 Напредок во намалувањето на испуштањата

- 4.1 Вкупни испуштања
 - а) учество во вкупното количество од 3.5
- 4.2 Испуштања пријавени во претходната година
 - а) учество во вкупното количество од 3.5 за минатата година

ф) До 10 реда текст за поцелосно опишување на причините за промената во испуштените количества (опционо)

4.4 Предвидени испуштања за следните три години за известување

5. Пренесување на супстанцијата во отпадот до оддалечени локации

5.1 Вкупно количество на пренесена супстанција (тони)

5.2 Одредиште на супстанцијата (наведете го процентот од 5.1 и шифри на локација од точка 8)

5.2.1 Обнова/повторно користење/ рециклирање/

- а) Обнова/рециклирање на материјалот
- б) Согорување/обнова на енергија

5.2.2 Уништување

- а) Согорување
- б) био-оксидација

5.2.3 Општинска пречистителна станица

5.2.4 Сместување

- а) Депонија
- б) Подземно вбригување
- ц) Друг вид складирање

6.0 Напредок во намалувањето на пренесувањето

6.1 Вкупно пренесување

- а) учество во вкупното количество од 5.1 во тони

6.2 Пренесувања пријавени во претходната година

- а) учество во вкупното количество од 5.1 за минатата година, во тони

6.3 Причини за промените во пренесеното количество:

- а) Промени во производните нивоа
- б) Промени во методот за проценка
- ц) Спечување и намалување на загадувањето
- д) Друго (пр: несреќи, истекувања или дефекти)
- е) Без значителни промени
- ф) До 10 реда текст за поцелосно опишување на причините за промената во испуштените количества (опционо)

6.4 Предвидени испуштања за следните три

- 4.3 Причини за промените во испуштените количества:
- а) Промени во производните нивоа
 - б) Промени во методот за проценка
 - ц) Спречување и намалување на загадувањето
 - д) Друго (пр: несреќи, истекувања или дефекти)
 - е) Без значителни промени

години за известување

7.0 Листа на имиња на потоците и водотеците-реципиенти

Наведете ги имињата, употребувајќи едена шифра за секое име на поток или на водотек. Внесе те ја/ги шифрата/шифрите според точка 3.3.4 во дел Б.

Шифра А: име на поток 1

Шифра Б: Име на поток 2, итн.

III. Остварување придобивки од PRTR системот

Добро подготвен PRTR систем може да произведе резултати кои ќе им помогнат на владите, на заедниците и на капацитетите кои се обврзани да достават податоци да ги идентификуваат потенцијалните ризици кои произлегуваат од испуштање и пренесување на материи кои се наоѓаат на листата. Систематската проценка на ризиците за заедницата и за животната средина од испуштените и пренесените материи може да овозможи капацитетите кои се обврзани да достават податоци подобро да реагираат на проблемите на заедницата и да ги стават во прв план активностите за поефективно намалување на испуштените и пренесените материи. Покрај тоа, таквата анализа може да им покаже на вработените и на граѓаните во непосредна близина дека испуштањето и пренесувањето на материи од еден капацитет спаѓа во пропишаните со закон или поинаку прифатени нивоа на ризик. Затоа податоците од PRTR системот го зголемуваат учеството на јавноста што може да доведе до поголема соработка и доверба. Овие податоци навистина обезбедуваат фокус за напорите за управување и средство за вклучување на сите оперативни вработени во зголемувањето на нивната информираност и активност во контролата и намалувањето на штетните испуштени или пренесени материи.

Многу придобивки можат да произлезат од имплементацијата на еден добро конципиран PRTR систем, кој има за цел постигнување на одредени цели што се поддржани од засегнатите и заинтересираните субјекти. Придобивките кои произлегуваат од PRTR системот веќе ги споменавме. Она што следува е да се направи обид да се сумираат главните придобивки што можат да се очекуваат; овие не се презентирани по одреден ред и приоритет. Кои се всушност придобивките ќе зависи од целите, задачите, концепцијата и работата на секој посебен PRTR систем кој се имплементира.

Со објавување на податоците од PRTR можат да се остварат следните придобивки:

- Детална проценка на изворите на испуштени и пренесени материи кои се наоѓаат на листата, колку се испуштени и ако е можно нивна географска распространетост. Оваа информација, пак, може да помогне во попрецизно одредување на приоритетите и донесување одлуки во областа на животната средина од страна на телата на јавниот сектор.
- Излезните резултати од PRTR можат да обезбедат еден индикатор за тоа дали со време се исполнуваат разни цели на политиката за животна средина т.е. намалување на токсични загадувачки материи;

- Резултатите од PRTR можат да обезбедат локална или дури и регионална основа за мерење на перформансите и соодветни дијалози со системите за известување - и јавни и приватни;
- Постојењето на PRTR може да ги поттикне системите за известување да ги подобрат активностите за внатрешна ревизија со цел да се обезбедат квалитетни податоци за PRTR;
- PRTR промовира подобри можности за влез на податоци и управување со базата на податоци во атмосфера погодна за валидни анализи на податоците;
- Достапноста на податоците за јавноста го зголемува интересот на многу групи, т.е. бројот на "засегнатите и заинтересираните страни" може да се зголеми *бидејќи* податоците се достапни;
- Се промовира намалувањето на испуштените и/или пренесените материи кои се на листата. Во идеален случај, намалувањето на материите кои можат да предизвикаат ризици за луѓето и/или за животната средина би било прва цел;
- Резултатите од PRTR можат да го стимулираат приватниот сектор, особено малите и средните претпријатија, да развијат и обезбедат технологии за намалување на испуштање и пренесување на загадувачки материи. Листите на капацитетите кои треба да достават податоци им овозможуваат на набавувачите на технологии да ги идентификуваат потенцијалните корисници, т.е. побарувачката и потрошувачката на почисти технологии може да биде усогласена побрзо и поефикасно;
- PRTR може да помогне во унапредувањето на одржливиот развој.

Има голем број на дополнителни придобивки од постоењето на PRTR систем:

- Непристрасните податоци за испуштање и пренесување загадувачки материи можат да ги охрабрат засегнатите и заинтересираните страни со негување на дијалог за локалните и националните проблеми. На тој начин може да се постигне заеднички договор помеѓу овие страни во управувањето со загадувачките материи кои се наоѓаат на листата;
- Од друга страна, дијалогот помеѓу засегнатите и заинтересираните страни може да промовира ефективни одлуки за управување со ризици од страна на владата;

- На локално ниво, податоците од PRTR можат да произведат посконцентрирани дискусии помеѓу капацитетите кои доставуваат PRTR податоци и нивните соседи;
- Со обезбедување податоци за PRTR, индустриските капацитети добиваат сознанија за количествата на испуштени или пренесени загадувачки материи кои можат да ги поттикнат на поефикасно користење на овие материи за да се избегнат трошоците т.е. подобро искористување и/или обновување на материите, енергијата, водата и други суровини за производни активности. Зголемена ефикасност значи намалено испуштање и/или пренесување на загадувачки материи во времето, зголемен профит и можеби подобар имиџ на капацитетите во јавноста;
- Податоците од PRTR можат да бидат корисни за оние кои се вклучени во планирањето на можни неочекувани опасности бидејќи овие податоци даваат некакви сознанија за видот на испуштените материи во случаи на опасност;
- Редовно, периодично објавување на податоците од PRTR го поттикнува и стимулира спречувањето на загадувањето на самиот извор и развојот и имплементацијата на технологии за почисто производство и почисти производи;
- Податоците можат да бидат корисни во фокусирање на целите на јавната политика што се однесуваат на контрола и мониторинг на разни испуштени и пренесени загадувачки материи, како и на примена на постоечките прописи;
- Се овозможува споредување помеѓу капацитетите кои доставуваат податоци до PRTR и трагањето по одредени испуштени и/или пренесени загадувачки материи низ времето;
- Резултатите од PRTR можат да овозможат размена на податоци помеѓу соседните земји за да се оцени прогресот кон исполнувањето на обврските од меѓународни договори, т.е. прашања од типот на прекугранично пренесување на испуштени загадувачки материи; и резултатите добиени со помош на податоците од PRTR можат да помогнат во оценувањето на почисти производни техники и процеси.

Покрај овие потенцијални придобивки, во текот на работењето со PRTR можат да се идентификуваат и други непредвидени придобивки. На пример, некои аспекти на еколошкиот статус на еден капацитет кој е на продажба можат да се проценат со внимателна анализа на податоци од PRTR; инвеститорите сè повеќе користат податоци од PRTR кои се достапни во испитувањето на еколошките перформанси

на фирмата за која се заинтересирани да инвестираат. Капацитетите на тој начин стануваат свесни за потребата да работат на еколошки одговорен начин, што води до преземање активности за намалување на испуштени и/или пренесливи хемикалии. Вакви непредвидени придобивки треба да се очекуваат штом PRTR е ставен во функција и треба да се имаат предвид при секоја промена во PRTR системот.

Многу од потенцијалните добивки не можат лесно да се изразат во директни парични или други видливи единици, како на пример избегнување на негативни ризици за животната средина и за човековото здравје. Некои PRTRи промовираат комерцијални активности во доменот на развој на технологии за почисто производство и производи и стимулираат поефикасни владини политики за заштита на животната средина. Постојат трошоци кои мораат да се платат за да се остварат придобивките од PRTR. Овие трошоци ги сноси владата која ги собира податоците и раководи со PRTR системот, капацитетите кои одредуваат кои податоци ќе се соопштуваат и јавноста која ги користи излезните информации од PRTR системот (Поглавје 3 вклучува дискусија за трошоците).

Во конципирањето на PRTR системот, треба да се разгледаат потенцијалните придобивки и трошоци со цел системот да биде што е можно поефикасен и праведен и доследен на целите и задачите. На пример, еден премногу широк и нефокусиран PRTR систем може да создаде проблеми бидејќи вкупното количество на податоци е толку големо што трендовите можат да бидат нејасни, оперативните активности да станат многу скапи, а јасните правци за подобрување на политиката за животна средина да бидат маскирани. Затоа, PRTR системот треба да се следи за да се обезбеди полноважност на целите и задачите и постигнување на истите на ефективен начин во однос на трошоците. Ова значи дека е потребен мониторинг на PRTR системот и тој да биде доволно флексибилен за да може да напредува доволно брзо.

IV. Мониторинг и подобрување на функционирањето на PRTR системот

Мониторингот на PRTR бара систематско следење кое ќе вклучува: а) собирање на податоци и точност на податоците; б) соопштување и објавување на податоците; ц) употреба на податоците; д) коментари од засегнати и заинтересирани страни за вредноста која се стекнува; и е) потребни ресурси за системот. Оценувањето на овие аспекти е потребно за да се спореди прогресот на целите и задачите на системот со цел да се идентификуваат оние кои треба да се подобрат. Елементите на оценувањето вклучуваат ефективност и ефикасност на PRTR како и проценка на истиот во хиерархијата на националните политики и приоритети за животна средина.

Рамка 1 содржи прашања на кои може да се заснова евалуацијата на PRTR.

Следењето и унапредувањето на PRTR системот треба да биде континуиран процес кој вклучува учество на сите засегнати и заинтересирани страни. Но унапредувањето на PRTR системите не треба да се ограничи само на "специјалисти" за PRTR. PRTR е само едно средство за нови цели на политиката за животна средина, затоа многу е важно да бидат вклучени и други експерти, како специјалисти за проценка на ризици, за издавање дозволи, за почисто производство, технички асистенти итн., во процесот на евалуација. Поради потребата за мониторинг и евалуација на PRTR системите, првичниот дизајн на еден PRTR треба да вклучува и процес на евалуација. PRTR системот треба да биде и флексибилен за да ги прилагоди промените кон новите околности и потреби.

Во практика, треба да постои одредба за рутински мониторинг и евалуација на секојдневните активности на PRTR, на пример: како функционира механизмот за постапување и управување со податоците; дали формите за соопштување на податоците треба да се разјаснат и упростат; изнаоѓање подобри средства за проверка и потврдување на влезните информации; обезбедување подобар пристап до излезни информации од PRTR итн. На поголеми интервали потребна е пообемна за да се испита целиот PRTR систем, неговата концепција и функционирањето.

Воведувањето на нова технологија може да бара ревизија. На пример, можноста преку Интернет да се дојде до податоци од PRTR може да овозможи да се направат измени во концепцијата на PRTR (Канадската и Англиската верзија на PRTR е веќе достапна на Интернет, а други се во процес). Потреба за измени може да произлезе поради можноста новите географски информативни системи да обезбедат подобро означување на локациите на испуштање и/или пренесување на загадувачки материи. Резултатите од студиите за тестирање на PRTR системот исто така можат да покажат потреба од измени и подобрувања на концепцијата; оваа потреба може да се појави во почетокот на PRTR, но специјални тест студии на други пристапи можат да се направат и подоцна, во текот на редовните активности на PRTR. Резултатите од нив потоа можат да се искористат за дополнителни измени.

Во секоја поголема ревизија на PRTR системот на предложените - и/или остварените - цели и задачи, треба да се разгледаат релативните добивки и трошоци на системот. Како што е забележано, добивките често не можат да се изразат во парични единици т.е. избегнување негативни ефекти врз животната средина, и затоа е тешко да се изразат и квантитативно. Некои од трошоците можат да се определат точно парично, на пример, набавка на компјутери за цели на владата или трошоците кои ги направиле индустриските капацитети при купување на опрема за мерење на испуштени и пренесени материи. Но, може да има и помалку мерливи трошоци, како

намалување на продуктивноста што произлегува од потребата да се ангажираат луѓе за следење и пријавување на испуштени и/или пренесени загадувачки материи и доставување на тие податоци до PRTR, можности за други инвестиции кои неминовно повлекуваат трошоци за соопштување податоци итн. Значи, добивките и трошоците се разгледуваат, процесот треба да биде отворен и транспарентен; сите засегнати и заинтересирани страни треба да имаат можност да учествуваат во дискусиите.

V. Земји кои планираат, или веќе се во тек, да развијат национален PRTR систем

Извесен број на земји кои припаѓаат на OECD и некои кои не припаѓаат на OECD се веќе чекор напред кон национален PRTR систем. Досегашните искуства од овие земји можат да бидат информативни за други национални администрации кои можат да изберат да ги испитаат добивките и трошоците за воведување на PRTR систем. Она што следи е краток опис на активностите во шест земји и Европската унија кои се базираат на презентации од работилницата на OECD која се одржа од 7-9 ноември 1995 година во Хаг.

Јужна Африка иницираше проект за интегрална контрола на загадувањето (IPC) во врска со ефективно управување со квалитетот на водата, воздухот и почвата, како и управување со отпадот. Економските, развојните и институционалните прашања се разгледуваат со цел да се предложи интегрален пристап за спречување и контрола на загадувањето. Во рамките на IPC, PRTR спаѓа во областа на контролен инструмент заснован на стимулативни средства. Функциите на управување можат да вклучат развој и управување на системот, собирање на информации, објавување и дистрибуција како и публикување на резултатите. Владата промовира доброволно учество на индустријата за добивање на потребните влезни податоци. Пилот студија за PRTR ќе се прави во една Јужноафриканска провинција во која има висок степен на индустриски активности. Јужноафриканската влада вели дека PRTR може да биде економски поефективен од други инструменти. Покрај тоа, PRTR посебно внимание ќе посвети на дифузните извори и на точкестите извори.

Египет е една од трите пилот земји одбрани од UNITAR за тестирање дали би бил корисен PRTR и ако е така, како да се имплементира на практичен и економски-ефективен начин. Египет одлучи да го спроведе системот, а со него да управува Египетската агенција за животна средина. Неформални контакти со засегнати и заинтересирани страни овозможува основање на национален координативен тим кој ќе ја претставува владата, НВОи и приватниот сектор. Овој тим ќе има големо учество во концепцијата на PRTR. Египет презема голем чекор со вградување на условите кои се потребни за имплементација на PRTR во Египетскиот закон за животна средина. Наредните чекори се формални консултации со засегнатите и

заинтересираните страни, нацрт концепција на PRTR и јавни расправи во врска со PRTR.

Чешката Република (која во декември 1995 година стана 26та членка на OECD) исто така учествува во пилот програмата за PRTR на UNITAR. Чешката Република во концепцијата на PRTR се концентрираше на: а) изработка на листа на хемикалии кои се од интерес; б) идентификација на индустриски извори на испуштени и/или пренесени материи; ц) опис на елементи на податоци кои се потребни; краток преглед на предложени законски пристапи. Трошоците и можните добивки се проценуваат при дадени резултати од овие активности. Потоа, се планира обука на потенцијалните учесници во PRTR системот. На крај PRTR се активира во фази. (Види Поглавје 2).

Мексико, членка на OECD, исто така учествува во пилот активностите на UNITAR. Мексико планира да го имплементира својот PRTR во 1996 година и има завршено многу од активностите кои се неопходни за воспоставување и работа на PRTR системот. Во моментот, во една област се спроведува тест студијата на првичната концепција на системот. Со оглед дека Мексико е во фаза на имплементација на PRTR, достапни се голем број детали за тој пристап. Тие се опишани во Анекс 1 од ова поглавје.

Швајцарија, членка на OECD, разгледува како да го развие нејзиниот национален PRTR. Поголем дел од информациите за емисии веќе постои кај индустријата (пр. програми за заштита) како и кај регионалните и националните надлежни органи. Националната администрација презема истражување за постоечките податоци со цел да се изработи PRTR кој ќе го сведе на минимум преклопувањето во соопштувањето на податоците, нивната обработка и управувавањето со нив. Наредни чекори за Швајцарскиот PRTR се:

- да се дефинира кои информации да бидат достапни за јавноста;
- да се одбере соодветен софтвер за обработка и управување со податоците; и
- да се спроведе мал пробен проект за да се испитаат можностите за изработка на PRTR систем.

Австралија, членка на OECD, е во процес на имплементирање на PRTR системот. Многу јавни расправи и консултации се одржани низ целата земја со цел да се овозможи сите засегнати и заинтересирани страни да учествуваат во процесот на изработка на PRTR. Националната работна група за катастар на испуштени загадувачки материи сега е во фаза на изработка и имплементација на PRTR.

Европската унија, која вклучува 15 OECD земји, одлучи да изработи PRTR според условите на Директивата за интегрално спречување и контрола на

загадувањето. Само некои капацитети - првенствено поголемите - ќе бидат обврзани да доставуваат податоци до земјите членки на ЕУ. Од друга страна, земјите членки ќе доставуваат извештај на секои три години до Европската комисија. Дифузните извори не се вклучени. ЕУ сега презема чекори да го воспостави системот. Првиот целосен извештај се очекува во 2002 година. ЕУ сега размислува како да ги спореди податоците добиени од сите 15 земји членки.

VI. Улогата на меѓународните активности за глобално промовирање на PRTR

Во моментот, постои консензус дека не треба да се бара единствен "глобален" PRTR систем. Едноставно, искуствата покажаа дека за PRTR "не постои еден модел за сите". Сепак, голем број меѓународни тела, регионални институции, билатерални агенции за помош и мултилатерални банки се поканети да соработуваат со локалните администрации кои планираат да развијат национален PRTR. Овие субјекти се обидуваат да одговорат на овие покани; тие исто така треба да комуницираат и соработуваат меѓу себе за да не се дуплираат активностите.

Во интернационален контекст, со оглед дека не е можен еден единствен PRTR систем, можноста за споредување и хармонизирање на податоците од националните PRTRи е многу привлечна. Покрај тоа, ако постојат стандардни пристапи за софтвер за управување и постапување со податоци, трошоците за воспоставување на PRTR можат да бидат намалени, додека можностите за споредување и хармонизација да бидат зголемени. (Види поглавје 3 за повеќе детали).

Пристапот до Интернет и достапноста на податоци за PRTR преку Интернет може да ги поттикне луѓето во места каде нема PRTR да побараат: "Зошто да нема во нашата земја"? Како што забележала невладината организација Пријатели на Земјата која ги ставила податоците за PRTR од Обединетото Кралство на Интернет, "Со објавување на податоците на Интернет очекуваме значајно да се зголеми интересот за информации и да се поттикнат анализи". Собраните податоци за ОК на Интернет овозможуваат корисникот да се запознае со количествата на хемикалии испуштени од индустриските капацитети во животната средина во неговата област.

Има предлози можностите за воведување PRTR да бидат испитани како прва точка во развивањето на национален еколошки акционен план (НЕАП) кој треба да го изготват сите земји што бараат заеми од мултилатералните банки, а тоа го бараат многу билатерални донатори на официјални средства за помош во развој. Исто така има препораки Законот на меѓународната организација за стандарди да развие предлог за PRTR како дел од ISO 14000 серијата или други серии соодветно. ISO 14000 серијата може да се искористи и за да се обезбеди почитување на легислативата од страна на загадувачите

затоа што секој капацитет кој сака да добие сертификат ISO 14000 од квалификуван заверувач на трета страна ќе мора да ги почитува домашните закони за животна средина вклучувајќи доставување навремени и валидни податоци за PRTR на таа земја.

Имајќи го предвид интересот за PRTR во последните неколку години и најновиот развој, на пример "постојано отворен PRTR", се очекува интересот на многу земји за PRTR да порасне. Многу од овие земји може да побараат совет од, и соработка со, меѓународни тела, особено агенции на ОН, при стартувањето и развојот на национален PRTR. Неколку агенции на ОН се веќе активни на ова поле и спремни да работат со земји кои сметаат дека PRTR е една од опциите кон понатамошни еколошки и развојни цели согласно со Агенда 21.

UNITAR иницираше PRTR пилот проекти во Чешката Република, Египет и Мексико. Целта беше да им се помогне на овие земји да изработат соодветен предлог за национален PRTR со помош и совети од засегнатите и заинтересираните страни и подобро да ги разберат предизвиците поврзани со воведувањето на PRTR во земјите во развој и индустријализација. Првите резултати од пилот проектите укажуваат дека националните PRTR се средство за управување со животната средина од кое многу се очекува во земјите во развој и индустријализација. Врз основа на овие позитивни резултати, UNITAR одлучи да развие сеопфатна програма со цел да им помогне на земјите во развој и индустријализација да изработат национален PRTR систем во согласност со националните цели за развој и животна средина.

Методологијата која UNITAR ја разви за време на пилот проектите се состои од неколку чекори кои ќе послужат како основа за организирање на национални напори за развој, изработка и имплементација на PRTR систем. Рамка 2 содржи опис на овие чекори и нивните цели.

Неколку земји изразија интерес за соработка со UNITAR за воспоставување на националниот PRTR. Откако UNITAR им помогнал на земјите во процесот на изработка на националниот PRTR, техничките услуги како опции за софтвер на PRTR треба да бидат обезбедени од специјализирани агенции на ОН за поддржување на оперативните фази на националниот PRTR во земјите во развој и индустријализација.

Во согласност со овој пристап, **UNEP-IRPTC** покажа дека може да им помогне на земјите во обработката и управувањето со податоците на PRTR системот, т.е. помош во усогласување на потребите со постоечките софтверски системи. IRPTC е спремен да ги интегрира прашањата во врска со PRTR во своите програми за обука за потенцијално токсични хемикалии; ова е веќе направено во Централна Америка. IRPTC може да биде и генерална клириншка куќа за информациите од PRTR во име на системот на ОН.

Светската здравствена организација (WHO) развива пристапи за проценка на испуштени материи (емисии) од разни извори на статистички валиден начин. Сега, WHO оценува модели, потребни ресурси, потребни влезни информации и најкорисни излезни резултати. Овие методи може да се покажат многу драгоцени за националните влади кои одлучиле да вклучат податоци од дифузни извори во нивните PRTR, како што било направено во Канада и во Холандија.

Организацијата за индустриски развој при ОН (UNIDO) смета дека PRTR е особено важно средство за мерење и следење на критериумите за еколошка компатибилност на индустрискиот развој. UNIDO има тесни врски со организиранот и неорганизиранот индустриски сектор во земјите во развој. Тој основа Банка на индустриско-технолошки информации (INTIB) и ја инсталира во 120 земји кои имаат обучен персонал и соодветен софтвер. Генерирање на примарни PRTR податоци често врши специфичен индустриски капацитет од кој податоците можат директно да се испратат до компјутеризиран систем или (кај земји во развој) во писмена форма до центри за складирање на податоци. Овие центри можат да бидат индустриски асоцијации на оние подсектори на индустријата од кои може да се бара да доставуваат податоци за испуштени и/или пренесени материи до PRTR. UNIDO/INTIB може да игра голема улога во поддршката на овој протек на податоци и во потврдување и зачувување на преглед на целокупните податоци од индустријата и нивно објавување и достапност на национално и глобално ниво.

Всушност, UNIDO/INTIB веќе има развиен систем на управување со податоци и методологија за собирање на податоци за PRTR од индустријата во земјите во развој. Референтната база на податоци за енергија и животна средина (REED) е специјално создадена за собирање на податоци кои се потребни за PRTR и веќе се користи во некои пилот локации во земјите во развој. Поточно, REED се користи за собирање на влезни /излезни податоци за индустриските процеси и други сродни податоци. Оттука, UNIDO постои за да им помогне на земјите во создавањето на системот за обработување на податоци за PRTR и обучување на персонал за собирање и проверка на PRTR податоци, чување на истите и објавување на излезни резултати на национална и глобална основа. Според UNIDO, штом една земја е на пат да го создаде својот PRTR систем, Министерството за индустрија, при издавање на лиценци за работа "треба да инсистира на исполнување на барањата за PRTR како услов за издавање на лиценцата".

VII. Резиме на прашањата во врска со PRTR за националните влади

Првиот чекор за една земја е да одлучи дали PRTR е соодветно средство за постигнување на целите за развој и животна средина; ако е така, кои се приоритетите и динамиката на тој развој, изработка и имплементација на

PRTR систем. Доколку националната влада одлучи да започне со изработка на PRTR, потребно е да преземе некои активности за да се реализира целиот потенцијал на PRTR - придобивките на политиката за животна средина да се постигнат на економски-ефективен начин. Поточно, владата треба да има водечка улога во следните активности:

(а) да обезбеди структура каде засегнатите и заинтересираните страни ќе можат да се консултираат кога владата ќе ги определува целите и задачите на PRTR системот;

(б) да гради широка поддршка за пристапот за PRTR;

(ц) да обезбеди собирање конзистентни податоци и управување со податоците (овде треба да бидат вклучени и прашањата за прагови и доверливост);

(д) да ги предвиди потенцијалните употреби на излезните резултати од PRTR;

(е) да го овозможи користењето на резултатите од PRTR;

(ф) да обезбеди достапност на податоците од PRTR на национално, а по можност и на меѓународно ниво заради споредба и хармонизација;

(г) да обезбеди навремени резултати од PRTR и на одредени временски интервали;

(х) да обезбеди механизам за мониторинг и оценување на PRTR во однос на целите и задачите и проценка на добивките и трошоците на PRTR системот;

(и) да биде флексибилна во однос на измени во PRTR системот како реакција на променетите услови и потреби, на пример воведување нови технологии, вклучување/отстранување на материи на/од листата;

(ј) да обезбеди соодветни обврзувачки механизми за сите задолжителни делови од PRTR;

(к) да одлучи дали треба да учествува во толкувањето на податоците од PRTR, на пример да обезбедува проценка на податоците за изложеност на хемиски материи или да помогне во тоа проценување, како и проценка на потенцијалните ризици во локалната област.

Во меѓународната арена, владите кои ќе одлучат да инвестираат во PRTR систем, при конципирањето и имплементацијата на системот треба да обрнат внимание на следното:

- да бидат спремни на размена на податоците од PRTR на меѓународно ниво;
- да ги користат меѓународните закони за стандарди во индустријата (ISIC) при определувањето на капацитетите кои треба да доставуваат податоци;
- да користат конзистентни единици со кои ќе ги изразат испуштените и/или пренесените материји;
- да соработуваат со соседите бидејќи резултатите од PRTR можат да помогнат во информирањето за прекугранични испуштени и пренесени материји;
- да соработуваат и поддржуваат меѓународни агенции кои се вклучени во активностите на PRTR, на пример активности на ОН, ЕУ.
- да овозможат резултатите од PRTR да бидат достапни на Интернет;
- при селектирање на целите и задачите на PRTR , да ги испитаат оние што ги избрале другите земји за да добијат нови сознанија како би ги избегнале можните стапици.
- да ги објавуваат сопствените грешки и потешкотиите на кои наидуваат за да можат другите да ги избегнат истите.

Накратко, PRTR може да биде практично и економски-ефективно средство за унапредување на целите на политиката на животната средина. Сепак, тоа не е универзално решение. Но, поради потенцијалните добивки што ги обезбедува PRTR, ова средство заслужува внимателно да биде разгледано од владите кога ги определуваат приоритетите. Овој Прирачник има за цел да ги информира националните влади за прашања, добивки, трошоци и неопходни активности за економски-ефективен и успешен PRTR систем.

РАМКА 1

КОНСТАТАЦИИ И ПРАШАЊА ЗА ОЦЕНУВАЊЕ НА PRTR

- Наведете ги саканите општи и посебни цели на PRTR.
- Наведете ги мерките што ќе се користат за да се определи напредокот кон овие цели.
- Дали се целите постигнати?
- Ако не се, дали е постигнат значаен напредок кон исполнувањето на овие цели?
- Далие е PRTR ефективен за напредокот постигнат до денес?
- Дали е развиена нова алатка или нов концепт што ја поддржува или ја дополнува потребата за продолжување со оваа верзија на PRTR?
- Дали аспектите на програмата за PRTR го ограничуваат напредокот кон целите (собирање на податоци, објавување на податоци, користење на податоци, точност на податоци)?
- Дали се појавиле тешкотии или неефикасност како резултат од PRTR кои дејствуваат на начин што ќе наметне непотребни трошоци за програмата за PRTR?
- Дали се појавиле тешкотии или неефикасност како резултат од PRTR кои што можат да предизвикаат непредвидени и несакани резултати?
- Какви модификации се потребни за да се зголеми ефикасноста или ефективноста на PRTR?

Оценување на собирањето, ракувањето, објавувањето и користењето на податоците

- Како може да се зголеми ефикасноста и точноста на процесот на собирање на информации?
- Дали се собираат информациите што се потребни за постигнување на целите?
- Дали е изворот на податоци доволемн за постигнување на утврдените цели?
- Дали трошоците поврзани со собирањето, доставувањето, ракувањето, објавувањето и користењето претставуваат прифатлив товар ако се има предвид досега постигнатиот и предвидениот напредок?

Извор: Советодавен комитет за бизнис и индустрија (ВИАС) на OECD; Презентација на семинари на OECD, Хаг, 1995 година, со измените од OECD.

Рамка 2

Рамка на UNITAR за развивање на национален PRTR

Фаза	Активност	Цел
Фаза 1	Избор на Национално координативно тело	Да се идентификува национална агенција или институт кој што ќе служи како национално координативно тело преку процес на пилот студија и да се определат неговите надлежности во однос на агенциите и заинтересираните страни, како и кон меѓународни организации
Фаза 2	Неформални консултации со заинтересираните страни формуирање на прелиминарни цели за националниот PRTR	Да се иницираат неформални консултации со заинтересираните страни, да се идентификуваат прелиминарните цели за воспоставување на национален PRTR и да се определи на кој начин PRTR може да придонесе за постигнувањето на овие цели.
Фаза 3	Формирање на координативен тим за националниот PRTR	Да се формира основна работна група чишто членови имаат интерес да дадат придонес кон развивањето на национален PRTR и јасно да се дефинира нивното членство, функции и одговорности.
Фаза 4	Изготвување на работен план за реализација на Пилот студија за PRTR	Да се подготви распоред на активностите што се реализираат во процесот на пилот студијата и да се идентификуваат улогите и очекуваното учество на сите заинтересирани страни инволвирани во текот на целиот процес на пилот студијата.
Фаза 5	Оценување на националната правна, институционална, административна и техничка инфраструктура за конципирање на националниот PRTR	Да се идентификуваат и да се подредат според приоритетноста прашањата што ќе се опфатат со планирањето на концептот на националниот PRTR.
Фаза 6	Идентификување на технички прашања и процедурални аспекти за конципирање на националниот PRTR	Да се идентификуваат и да се подредат според приоритетноста прашањата што ќе се опфатат со планирањето на концептот на националниот PRTR.
Фаза 7	Формални консултации со заинтересираните страни за техничките прашања	Формално да се инволвираат сите заинтересирани страни во процесот на планирање на националниот PRTR, да се добијат повратни информации од индустријата и од интересни граѓански групи и да се идентификуваат потенцијалните проблеми во функционирањето на националниот PRTR.

Фаза 8	Подготвување на нацрт национален PRTR Концепт/Извештај со оценка	Да се формулира нацрт концепт на националниот PRTR.
Фаза 9	Национален семинар за воспоставување на PRTR	Формално да се достави нацрт концептот на националниот PRTR до сите заинтересирани страни и да се организира отворен форум за добивање на коментари и првични информации.
Фаза 10	Подготвување на финален концепт/оценка за PRTR	Да се формулира финален концепт за националниот PRTR.
Фаза 11	Изготвување на стратегија за реализација и работење на националниот PRTR	Да се развие стратегија за активности за реализирање и работење на националниот PRTR.